

Kardeljeva pl. 4, 1000 Ljubljana, Slovenija
tel.: +386 (0)1 58 05 105
fax: +386 (0)1 58 05 104

Politbarometer 6/2009

junij 2009

Projekt

"Javnomnenjske raziskave o odnosu javnosti
do aktualnih razmer in dogajanj v Sloveniji"
je longitudinalni projekt CJMMK, ki poteka od januarja 1995 dalje

Ljubljana, 23. 6. 2009

POLITBAROMETER 6/09

Poročilo o raziskavi, ki je bila opravljena v dneh od 15. do 17. junija 2009

V dneh od 15. do 17. junija 2009 smo na osnovi vzorca telefonskih naročnikov zajeli 805 polnoletnih oseb, državljane in državljanke Republike Slovenije, in z njimi izvedli telefonski intervju s pomočjo standardiziranega vprašalnika. Vzorčenje je potekalo iz vzorčne baze (BN=3183), ki je bila izčrpana do 25%. Telefonske intervjuje Politbarometra 6/09 je izvajalo 28 izšolanih anketarjev CJMMK, povprečni čas trajanja intervjuja (računalniška meritev) je bil 11 minut, medtem ko je bil skupni bruto čas trajanja ankete 380 ur.

Zasnovo vprašalnika PB6/09, kontrolo izvedbe in pripravo poročila je opravila skupina CJMMK: red. prof. dr. Niko Toš, doc. dr. Slavko Kurdija (koordinacija izvedbe), dr. Matej Kovačič, Rebeka Falle, univ. dipl. soc., Tina Vovk, univ. dipl. soc., Živa Broder, univ. dipl. soc. in Ivi Kecman, tajnica Centra.

Poročilo vsebuje popoln pregled postavljenih vprašanj in dobljenih odgovorov – v prilogi. V nadaljevanju podajamo pregled najznačilnejših ugotovitev v opisni, grafični ali numerični obliki. Vsa vprašanja in merila v gradivu so povzeta v izvirni obliki. Ker gre v večini primerov za ponavljajoče se meritve, podajamo poleg aktualne meritve še pregled prejšnjih meritev.

V prilogi poročila dodajamo tabelarno gradivo, ki kaže na povezanosti med izraženimi stališči anketirancev ter njihovimi statusnimi oziroma socialno-demografskimi značilnostmi. Tako v analizo vključujemo poleg spola, starosti in izobrazbe, še poklic oz. zaposlitveni status, tip naselja in regionalno pripadnost respondentov. V analizo vključujemo tudi variable, ki kažejo nazorsko in strankarsko opredeljenost respondentov: vernost, opredelitev na t. i. levo-desni lestvici in strankarsko opredeljenost, ki jo zajemamo s pomočjo indeksa strankarskih preferenc. Indeks strankarskih preferenc je vsota opredelitev za stranke, zajetih z vprašanjema "Katero stranko bi volili?" in "Katera stranka vam je najbližja?". V grafičnih medčasovnih prikazih, vključenih v to poročilo, ki segajo v obdobje 1996–2006, so z navpično črto in oznako DZ ali PR zabeležene časovne točke državnoborskih oz. predsedniških volitev. Prikazi in analiza podatkov temeljijo na sistemu vzorčnih uteži, ki zmanjšujejo pristranost in napake v rezultatih kot posledice vzorčenja. Utemeljitev in opis postopka obteževanja je podan v dokumentu: dr. Slavko Kurdija, dr. Janez Štebe: "Oblikovanje vzorčnih uteži za telefonsko anketo Politbarometer", objavljenem v Politbarometru PB3/97.

KAZALO

Prikazi in analize
Zaznavanje krize in njenih učinkov
Stališča o protikriznih ukrepih
Zadovoljstvo z razmerami
Podpora Pahorjevi vladi
Ocene uspešnosti delovanja osrednjih državnih organov
Zaupanje v institucije
Volilna pripravljenost in ocena evropskih volitev
Levo-desno samoopredeljevanje
Strankarska opredeljevanja – strankarske preference
Afera Ultra

Prikazi in analize

To prikazno poročilo temelji na meritvi Politbarometra, ki smo jo opravili v dneh od 15. do 17. junija 2009. Gre za drugo letošnjo meritvev, ki zajame drugo četrletje tega leta. Medčasovne primerjave pretežno prikazujejo spremembe v preseku junij-marec 2009 oz. daljša ali krajša obdobja za nazaj.

Obdobje marec-junij označujejo: prizadevanja vlade za obvladovanje krize, izredna razgibanost, lahko bi rekli turbulence, v političnem spopadu med opozicijo in vlado, poleg drugega interpelacija zoper ministrico za notranje zadeve v zvezi z izdajanjem odločb t.i. izbrisanim, postopno sprožanje predvolilne kampanje v evropske volitve in spopadi ob tem, zadeva Ultra ter kritike in napadi na ministra Golobiča, »evropski volilni dan« z nizko volilno udeležbo itd.

Tudi tokratna raziskava je zasnovana v standardnih okvirih longitudinalnega projekta Politbarometer, ki raziskuje izražanje (ne-)zadovoljstva z razmerami, ocene uspešnosti delovanja osrednjih državnih ustanov, izražanje (ne-)zaupanja v širši nabor osrednjih, državnih in družbenih institucij in ob tem še posebej vprašanje podpore oz. nepodpore vladi. V nadaljevanju pa raziskava zajame tudi strankarska opredeljevanja, kot se kažejo skozi projekcije volilnih ravnanj, preference do strank, levo-desno opredeljevanje, odnos do evropskih volitev itd. V središču tokratnega povpraševanja pa smo postavili problematiko finančne in gospodarske krize. Že meritvev PB marec 2009 in še posebej naše terenske raziskave¹, ki so potekale v obdobju april-maj 2009, namreč pokažejo, da se globalna ekonomska kriza močno odraža v razmerah in pogojih življenja posameznikov in družin v Sloveniji. V raziskavi SJM 2009/2 je kar dobra tretjina vseh (38,6%) ljudi navedlo, da krizo čutijo osebno in še več (43,9%), da kriza vpliva na življenjske razmere v družini. Čeprav krizne pojave čutijo neposredno osebno in v družini, je ne pojasnjujejo predvsem kot lokalni, slovenski pojav, temveč kot pojav svetovnih razsežnosti, posledično pa tudi kot slovenski pojav. Skladno s temi ugotovitvami smo tudi v PB junij oblikovali vprašanje o krizi.

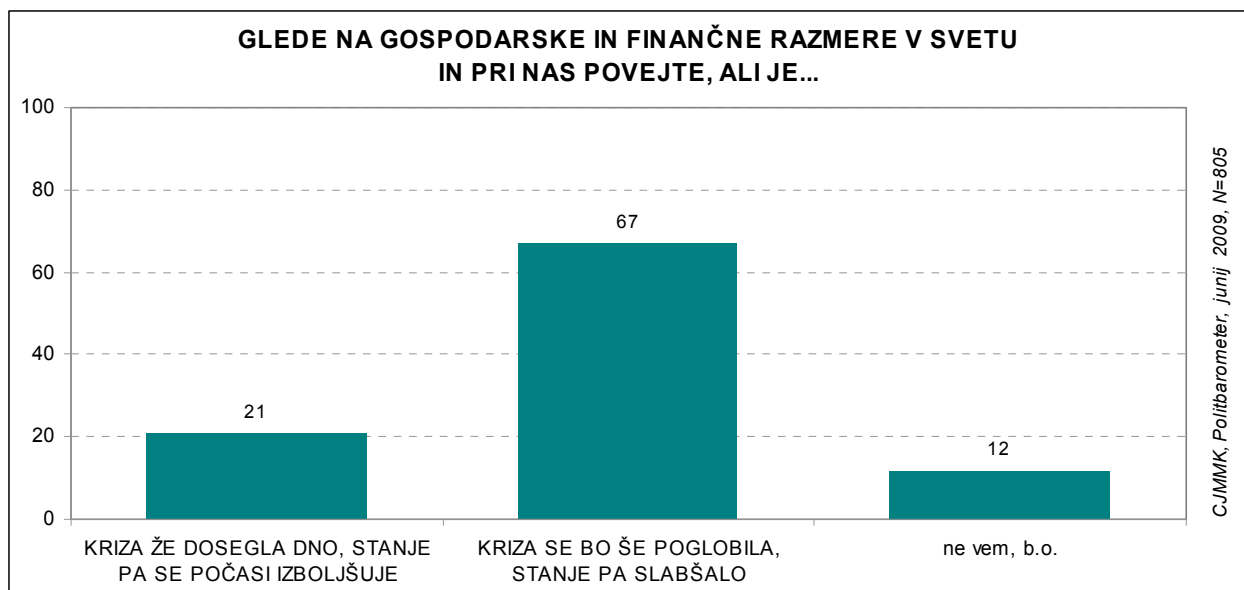
¹ Slovensko javno mnenje 2009, SJM2009/2, reprezentativna raziskava med polnoletnimi prebivalci RS, je potekala na terenu v času april-maj 2009 in zajela 1055 respondentov.

Zaznavanje krize in njenih učinkov

Ocena stanja krize. Tokrat nismo povprašali o očitnem dejstvu, namreč, da je kriza zajela tudi Slovenijo, temveč, ali »je kriza že dosegla dno, stanje pa se že počasi izboljšuje«, ali pa se bo kriza »še poglobila, stanje pa se bo poslabšalo«. Večina vprašanih (67%) se izreka za kritično oceno stanja krize in vsega petina (21%) je izreklo optimistično oceno. Med »optimisti« je značilno več kot v povprečju najmlajših (do 30 let: 35%), nekaj več višje in visoko izobraženih (25%), študentov, dijakov (33%), levo samoopredeljenih (28%), preferentov Zares (35%) itd, sicer pa med vsemi opazovanimi kategorijami močno prevlada pesimistična ocena, da dna krize še nismo dosegli. (graf 1)

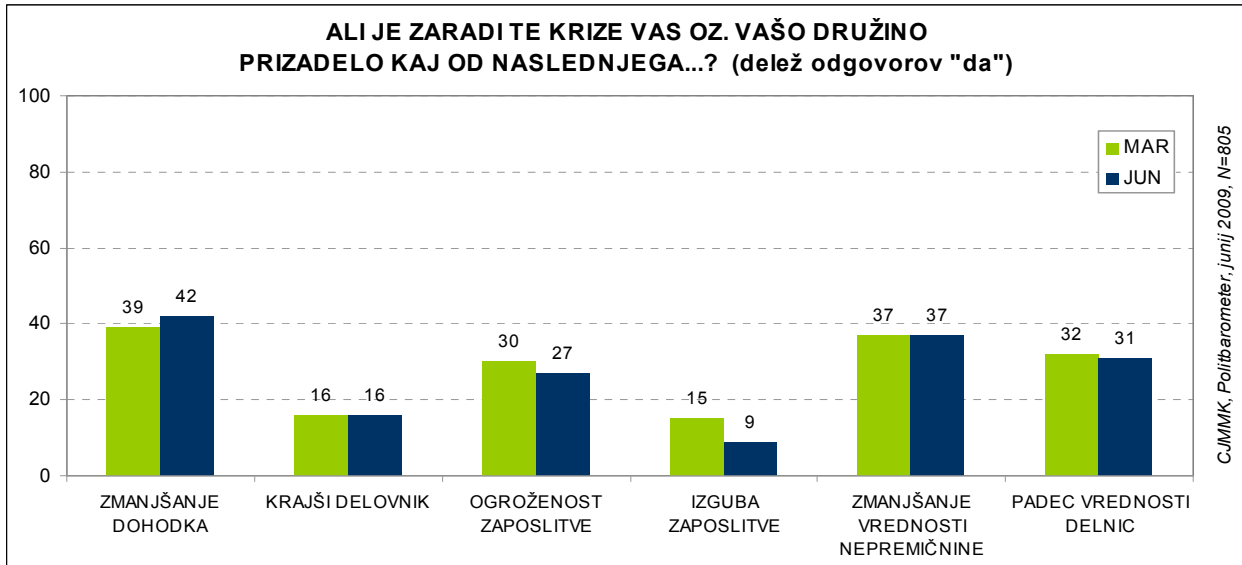
Daleč bolj črnogledi v zaznavanju stanje krize – kot v povprečju (67%) pa so še posebej respondenti iz obeh srednjih starostnih skupin (31 do 45 let in 46 do 60 let: 73%), samozaposleni (84%) in zaposleni v negospodarstvu (77%), pa tudi sredinsko opredeljeni (74%), preferenti SNS (79%) in SDS (75%).

Graf 1

Zaznavanje učinkov krize. Kako respondenti zaznavajo učinke krize v svojem osebnem in družinskem okolju, prikaže graf 2. Rezultati meritev marec-junij »čistijo« predstave o učinkih krize. Med možnimi učinki krize najočitneje izstopa zaznava o »zmanjševanju dohodka« (42%) ter o »ogroženosti zaposlitve« (27%), medtem ko zaostaja navajanje »skrajšanje delovnika« (16%) in »izguba zaposlitve« (9%); izrazito pa izstopata tudi oba premoženjska vidika oškodovanja, namreč »zmanjšanje vrednosti nepremičnin« (37%) in »padec vrednosti delnic« (31%).

Graf 2

Analiza pokaže, da gre za prepletanje škodljivih posledic krize, ki se združujejo v dva prepleta (faktorja): v prvem gre za socialno eksistenčne vidike (zmanjšanje dohodka, krajši delovnik, ogroženost oz. izguba zaposlitve), v drugem pa za oba premoženjska vidika (zmanjšanje vrednosti nepremičnin, padec vrednosti delnic). Medtem, ko eksistenčna oškodovanja navajajo predvsem respondenti srednjih starostnih kategorij, iz nižjih izobrazbenih skupin ter samozaposleni in brezposelni, navajajo »premoženjsko« oškodovanje v večji meri najmlajši, srednje ter višje in visoko izobraženi, zaposleni v gospodarstvu, prebivalci večjih mest in Ljubljane, prej levo usmerjeni, preferenti LDS itd.

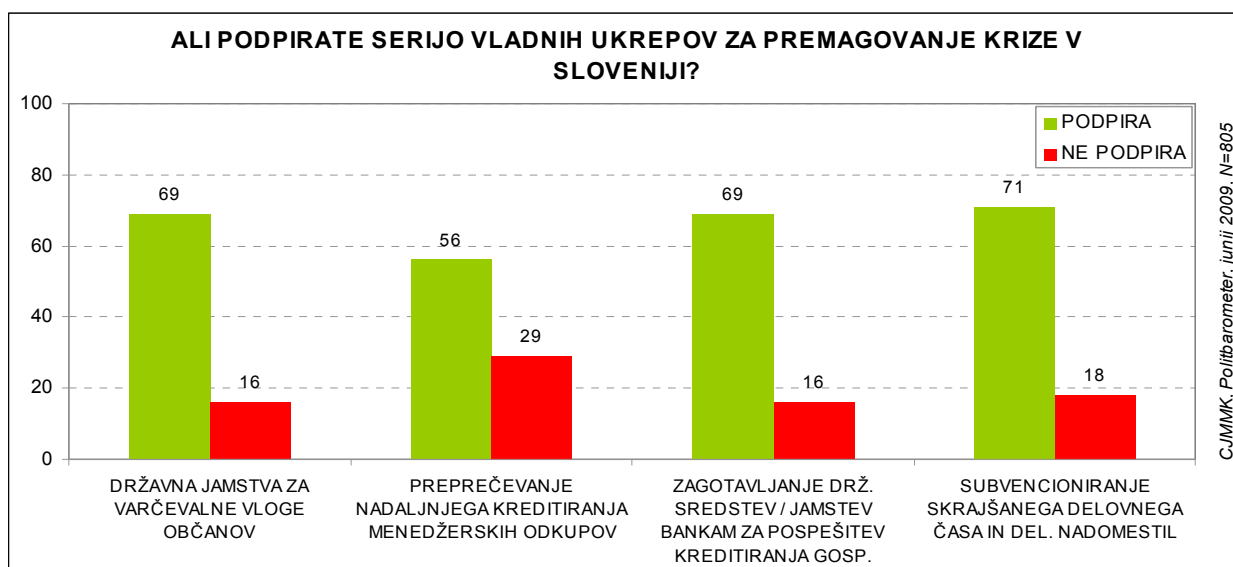
Med eksistenčnimi vidiki najpogosteje izstopa navedba »zmanjšanje dohodka« (42%), medtem ko med premoženjskimi značilno nastopa zaznava »padca vrednosti delnic« (31%), zato si oba pogledjmo pobliže. Zmanjšanje dohodka najbolj pogosto navajajo samozaposleni (58%), zaposleni v gospodarstvu (57%), brezposelni (54%), anketiranci iz skupine 31 do 45 let (51%), respondenti iz podeželja (49%) itd. V najmanjši meri pa ta vidik nastopa med zaposlenimi v negospodarstvu (28%), med najmlajšimi (do 30 let: 33%), med višje in visoko izobraženimi (34%) itd. Medtem ko »padec vrednosti delnic« kot škodljivo posledico krize najbolj pogosto navajajo anketiranci iz najmlajše skupine (do 30 let: 48%), višje in visoko izobraženi (42%), zaposleni v gospodarstvu (37%), prej levo usmerjeni (41%), preferenti LDS (46%) in SNS (39%) itd. Za te, ki navajajo padec vrednosti delnic kot osebno oz. družinsko oškodovanje, pač velja predpostavka, da sami oz. v družini imajo delnice. To obliko oškodovanja v najmanjši meri navajajo respondenti iz najstarejše starostne skupine (61 in več: 22%), poklicno izobraženi (21%), sredinsko opredeljeni (23%), preferenti DESUS-a (17%) itd.

Kriza očitno pogloblja procese socialne diferenciacije, saj nekatere udarja predvsem pri eksistenčnih temeljih.

Stališča o protikriznih ukrepih

V presojo smo postavili štiri skupine protikriznih ukrepov vlade, ki so bodisi uveljavljeni ali pa so v postopku uveljavljanja, to so: državna jamstva za varčevalne vloge, preprečevanje kreditiranja menedžerskih odkupov, zagotavljanje državnih sredstev in jamstev bankam za kreditiranje gospodarstva ter subvencioniranje skrajšanja delovnega časa in nadomestil za čakanje na delo. Povpraševali smo o podpori ali nepodpori tem vladnim ukrepom. Rezultati so prikazani v grafu 3.

Graf 3

Vsi štirje ukrepi so deležni večinske podpore. Z nekaj nižjo podporo od povprečja odstopa le »preprečevanje nadaljnega kreditiranja menedžerskih odkupov« (56%).

Državno jamstvo za varčevalne vloge izraziteje kot v povprečju (69%) podpirajo višje in visoko izobraženi (84%), samozaposleni (85%), levo usmerjeni (82%), preferenti SD in Zares (85%) itd. Enako intenzivne podpore sta deležna tudi ukrepa »kreditiranje gospodarstva« in »subvencioniranje skrajšanega delovnega časa in čakanja na delo«, tako npr. zadnjega še izraziteje podpirajo samozaposleni (83%), preferenti SDS (73%), SD (86%), Zares (94%) itd. Pri izrekanju glede »preprečevanja kreditiranja menedžerskih odkupov« pa delež nepodpore narašča predvsem pri najstarejših (61 in več) ter pri poklicno izobraženih (37%), med upokojenci (34%), brezposelnimi (36%?), med preferenti LDS (46%), SNS (47%) itd. Vsaj pri najstarejših respondentih je tako opredeljevanje prej izraz nerazumevanja ukrepa oz. vprašanja, kot pa nasprotovanje ukrepu. Ta ukrep močneje kot v povprečju (56%) podpirajo preferenti Zares (71%), SDS (65%), samozaposleni (77%), višje in visoko izobraženi (81%) itd.

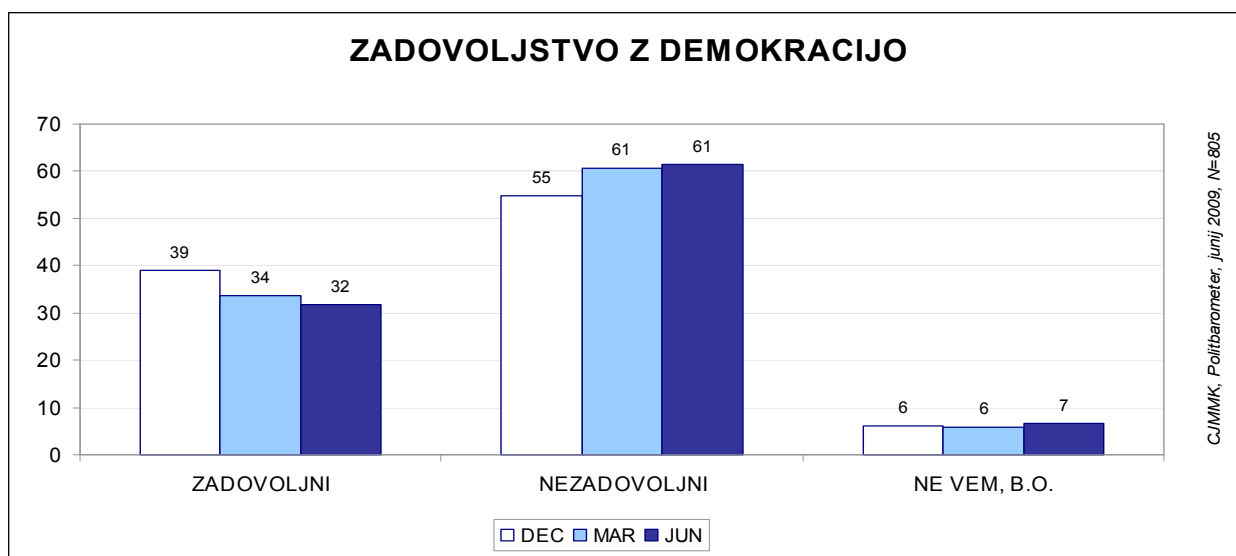
Stopnja podpore navedenim štirim vladnim protikriznim ukrepom je torej izrazita in visoka. Vlada ima ob uveljavljanju teh ukrepov večinsko, visoko podporo javnosti.

Zadovoljstvo z razmerami

V tem okviru povprašujemo o zadovoljstvu z demokracijo, z materialnimi razmerami v družini in skrbi glede izgube delovnega mesta.

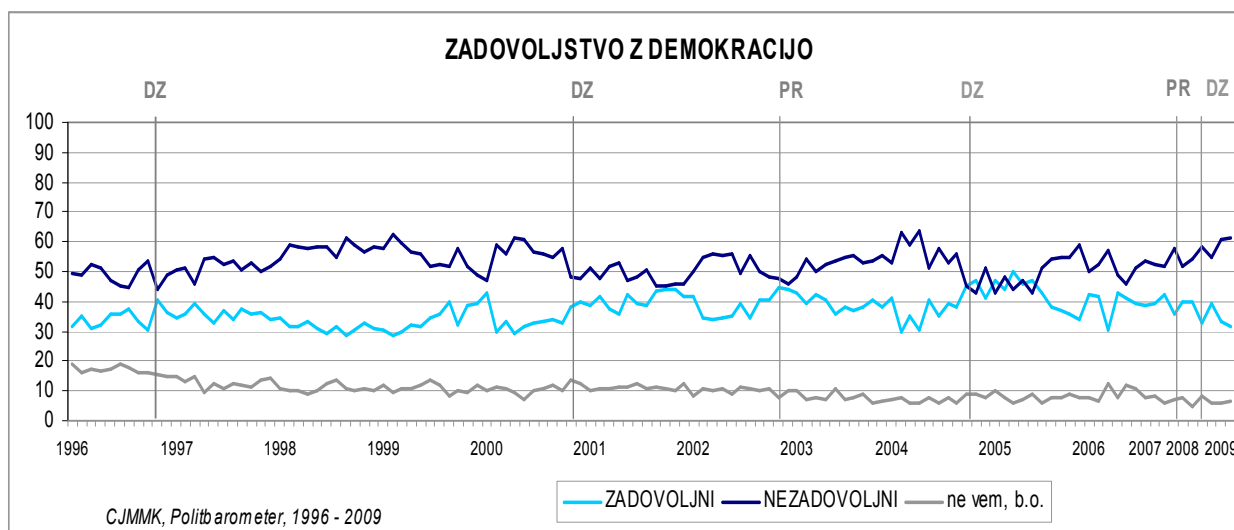
Zadovoljstvo z demokracijo. Pri označevanju razmer v političnem sistemu ob tokratni meritvi ponovno **močno prevlada izražanje nezadovoljstva (61%) nad zadovoljstvom (32%) z demokracijo** (graf 4).

Graf 4

Rezultati tokratne meritve le potrdijo ugotovitve iz marčevske meritve. Ugodna pričakovanja po volitvah oktobra lani, ki so se izrazila v nekaj višji stopnji zadovoljstva z demokracijo (39%) in nižji meri nezadovoljstva (55%), se tudi tokrat (po marcu) ne potrdijo: nezadovoljstvo z razmerami v političnem sistemu se potrdi kot stabilno in visoko. Med nezadovoljnimi najbolj izstopajo najstarejši (61 let in več: 72%), samozaposleni (76%), brezposelni (69%), upokojenci (71%), preferenti SDS (76%), SNS (90%) itd. Več zadovoljstva kot nezadovoljstva pa pokažejo le najmlajšimi respondenti (do 30 let: 54% zadovoljnih, 41% nezadovoljnih), preferenti LDS (zadovoljnih 55%, nezadovoljnih 45%) in študentje in dijaki (55% zadovoljnih, 40% nezadovoljnih). Nekaj več zadovoljstva kot v povprečju (32%) pa izrekajo še prebivalci večjih mest (44%), prej levo usmerjeni (42%), preferenti NSI (46%), SLS (40%), SD (41%) itd. Dodajmo še, da so preferenti Zares med izrazito nezadovoljnimi (61%) in je delež zadovoljnih z demokracijo med njimi le 25%.

Graf 5

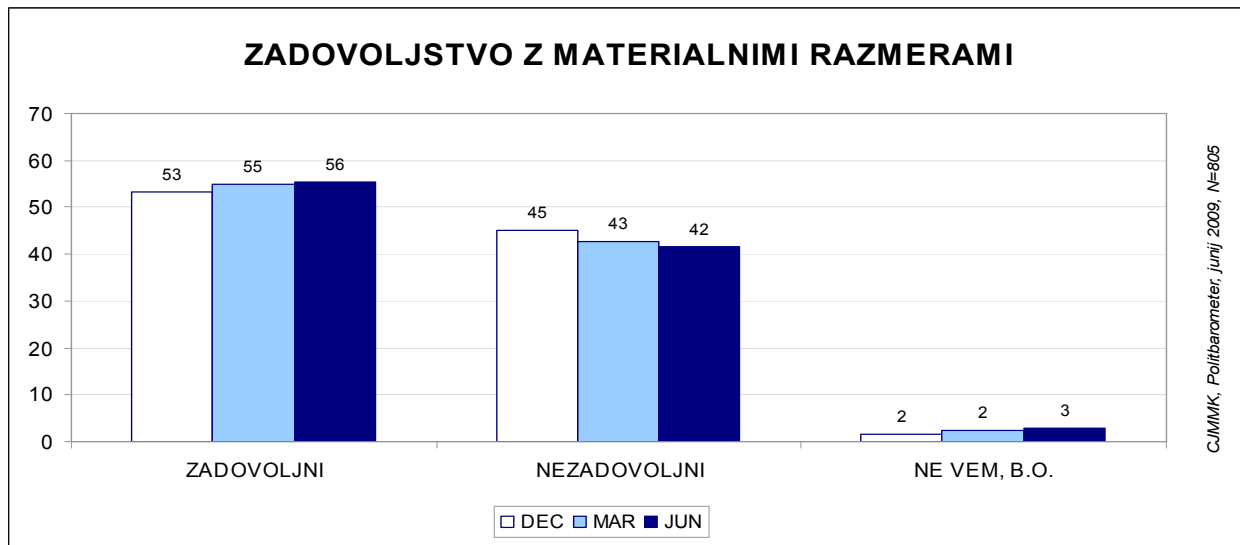

Graf 5 ilustrira potek izražanja ne-zadovoljstva z demokracijo v vsem obdobju opazovanja – od leta 1996 dalje. Začetno obdobje opazovanja tega pojava (1996 – 1997) označuje zadržanost v označevanju stanja demokracije in višja neopredeljenost. Od tu naprej pa sledi postopna rast nezadovoljstva z razmerami v delovanju sistema, nekako do točke državnozborskih volitev leta 2000, ko raven neizražene nezadovoljstva močno upade, izražanje zadovoljstva pa značilno naraste. Takšno stanje se ohranja vse do leta 2004, do državnozborskih volitev, ko se izmerjeno nezadovoljstvo z delovanjem demokracije povzpne visoko, ob volitvah 2004 in po njih pa izrazito upade, izražanje zadovoljstva pa zopet značilno poraste. Koncem leta 2005 je izražanje nezadovoljstva z razmerami v porastu, takšna tendenca se ohrani vse do volitev jeseni 2008.

Aktualna raven izmerjenega nezadovoljstva z demokracijo predstavlja enega od vrhov v kritičnem odzivanju javnosti na delovanje sistema. Da na tako kritično odzivnosti javnosti na delovanje sistema vpliva potek gospodarske in finančne krize, ne kaže dvomiti. To pa seveda ni zadostni in celovit odgovor na vprašanje o vzrokih aktualne zaostrene kritičnosti ljudi v zvezi s funkcioniranjem demokratičnega sistema.

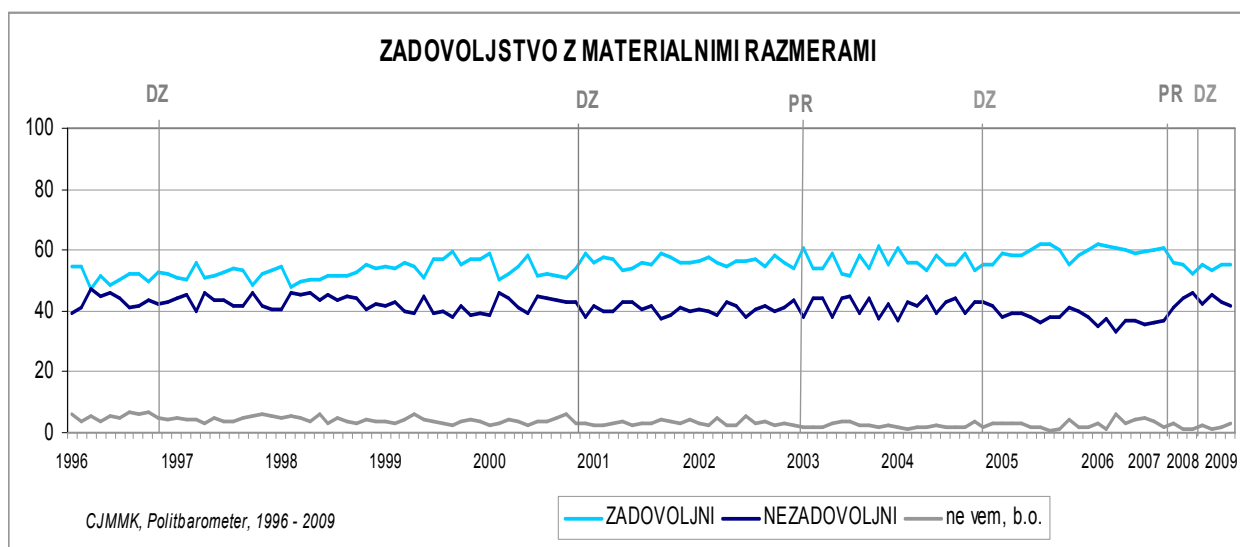
Zadovoljstvo z materialnimi razmerami. Aktualni preseki in potek izražanja zadovoljstva z materialnimi razmerami ilustrirata grafa 6 in 7. Očitno je, da se krizno stanje, označeno na individualni in družinski ravni, ne pokaže tudi skozi »zadovoljstvo z materialnimi razmerami v družini«. Nakazan neznaten pozitiven vzgib (zadovoljni iz 55% na 56%) je statistično neznačilen. Ali torej lahko iz tega sklepamo, da prej nakazana krizna oškodovanja ne prodrejo oklepov stabilnih družinskih ekonomij? Ali se morda kriza izraža predvsem v poglobljanju in zaostritvi nezadovoljstva med nezadovoljnimi?

Graf 6

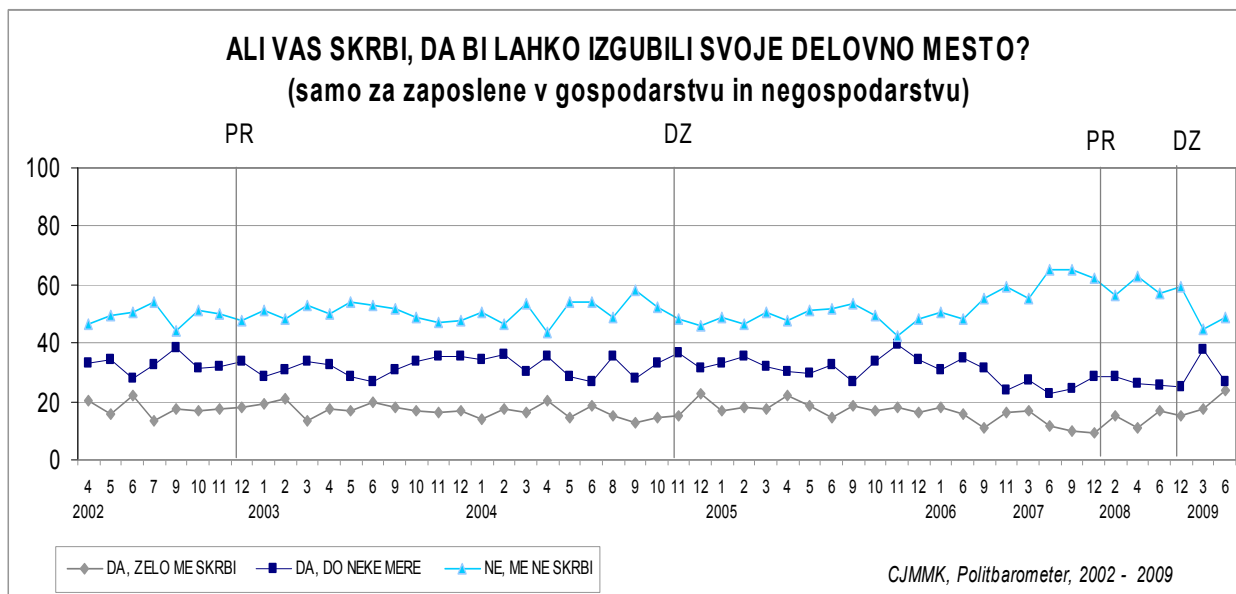
Graf 7 ilustrira izražanje ne-zadovoljstva z materialnimi razmerami v obdobju od 1996 do danes. Pokaže se, da aktualne meritve ostajajo na ravni dolgoletnega povprečja, da pa hkrati izrazito odstopajo od povprečja izraženega ne-zadovoljstva v obdobju 2004-2007. Za to obdobje je značilno relativno stabilno in višje izražanje zadovoljstva in manj nezadovoljstva, leta 2008 pa deleži zadovoljnih upadajo, deleži nezadovoljnih naraščajo – in tako stanje se ohranja tudi do poletja 2009.

Graf 7

Skrb pred izgubo delovnega mesta. Zaznane krizne razmere pa se bolj izrazijo v povečani zaskrbljenosti pred izgubo delovnega mesta. To ilustrira graf 8, ki razkriva, da se je delež resno zaskrbljenih glede delovnega mesta značilno dvignil, kar je tudi v skladu z uvodoma nakazanimi zaznanimi škodljivimi učinki finančne in gospodarske krize, ki posega v eksistenčne pogoje ljudi. In gospodarska kriza prav s tem pridobiva obeležja in značilnosti družbene krize.

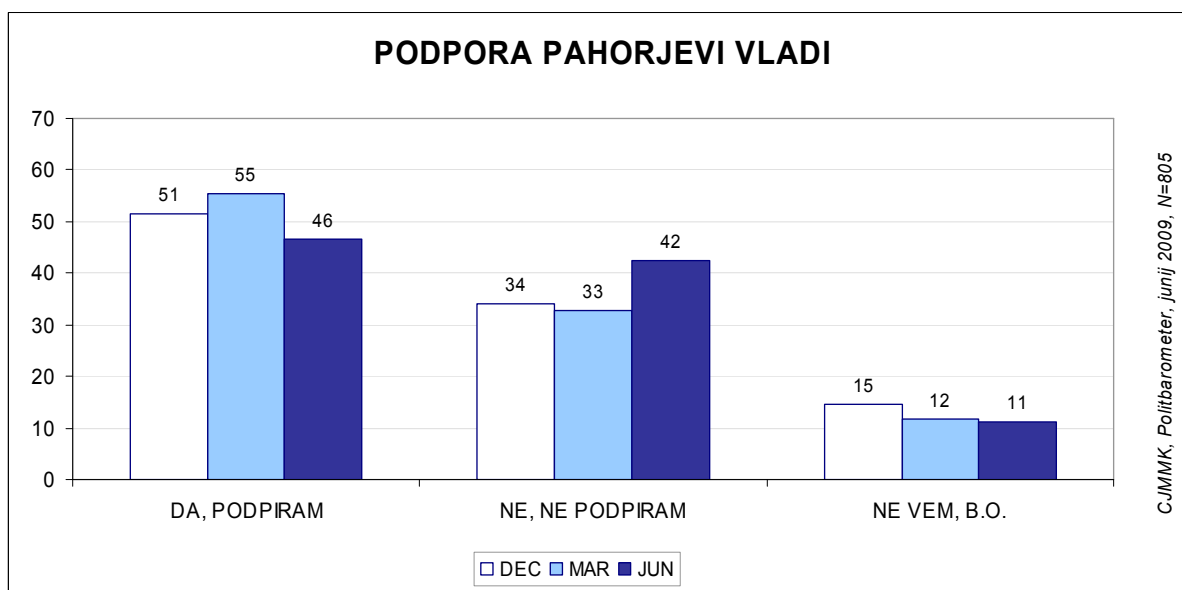
Graf 8

Podpora Pahorjevi vladi

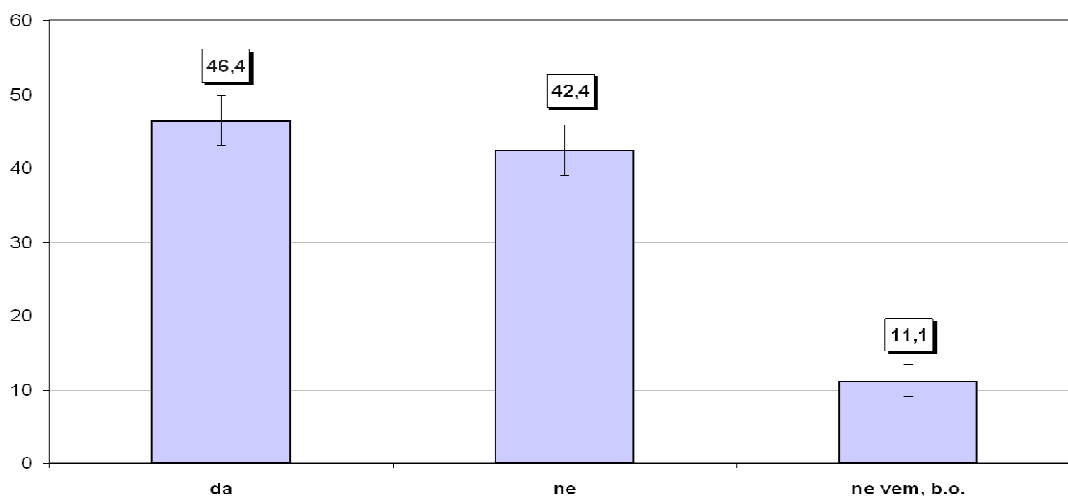
Graf 9 pokaže rezultate treh meritev podpore v času mandata B. Pahorja. Solidna vstopna podpora, izmerjena v decembru 2008 (51%), je ob meritvi v marcu 2009 značilno porasla (55%), ob tokratni meritvi (junij 2009) pa izrazito upadla (na 46%); nepodpora je v obeh predhodnih meritvah ostajala na ravni tretjine respondentov (34-33%), ob tokratni meritvi pa je izrazito narasla na dobri dve petini vseh respondentov (42%). Novo razmerje v ocenjevanju vlade B. Pahorja je torej 46%:42%, neopredeljenih pa ostaja 11% respondentov. Glede na postopno poglobljanje krize v zadnjem obdobju, glede na kritike na račun premajhne odzivnosti vlade na krizne razmere ter glede na turbulence v političnih spopadih med opozicijo in koalicijo, je odmerjena stopnja podpore vladi ugodna.

Graf 9

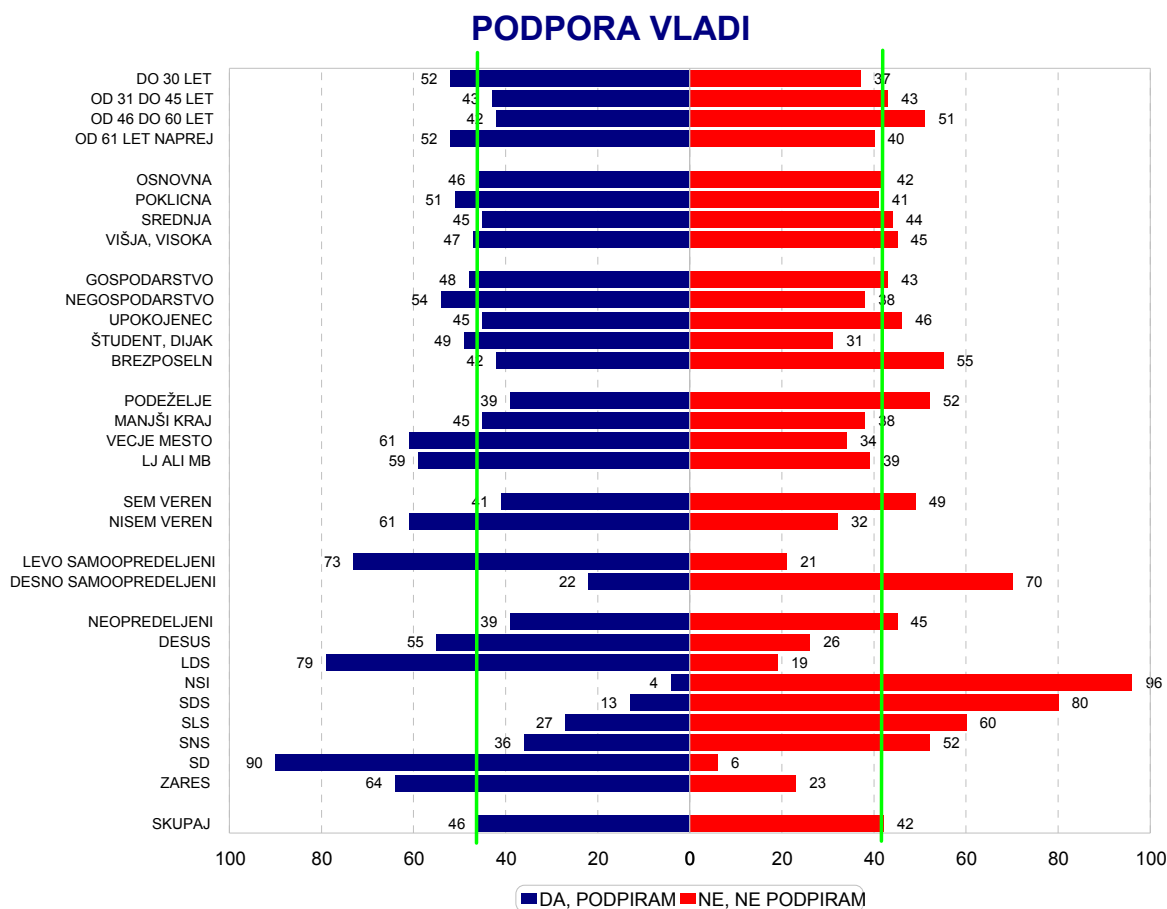
Graf 10 Intervali zaupanja

Ali podpirate vlado Boruta Pahorja ali ne? - junij 2009 (n=805)

Graf 11 ilustrira okoliščine, ki sodoločajo izražanje podpore oz. nepodpore vladi Boruta Pahorja.

Graf 11

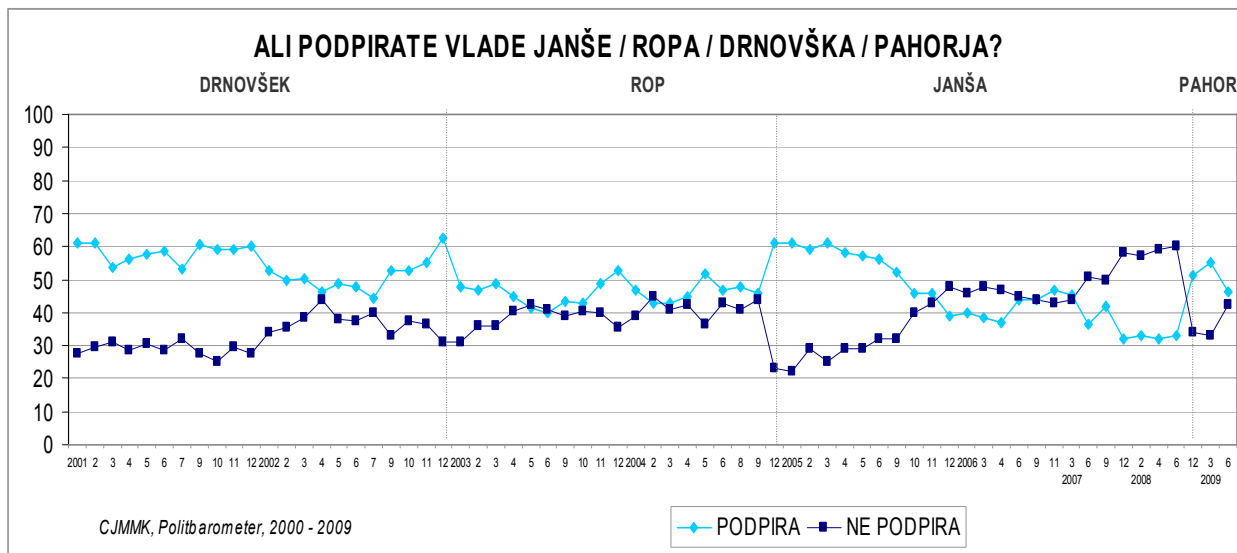

CJMMK, POLITBAROMETER, junij 2009, N=805

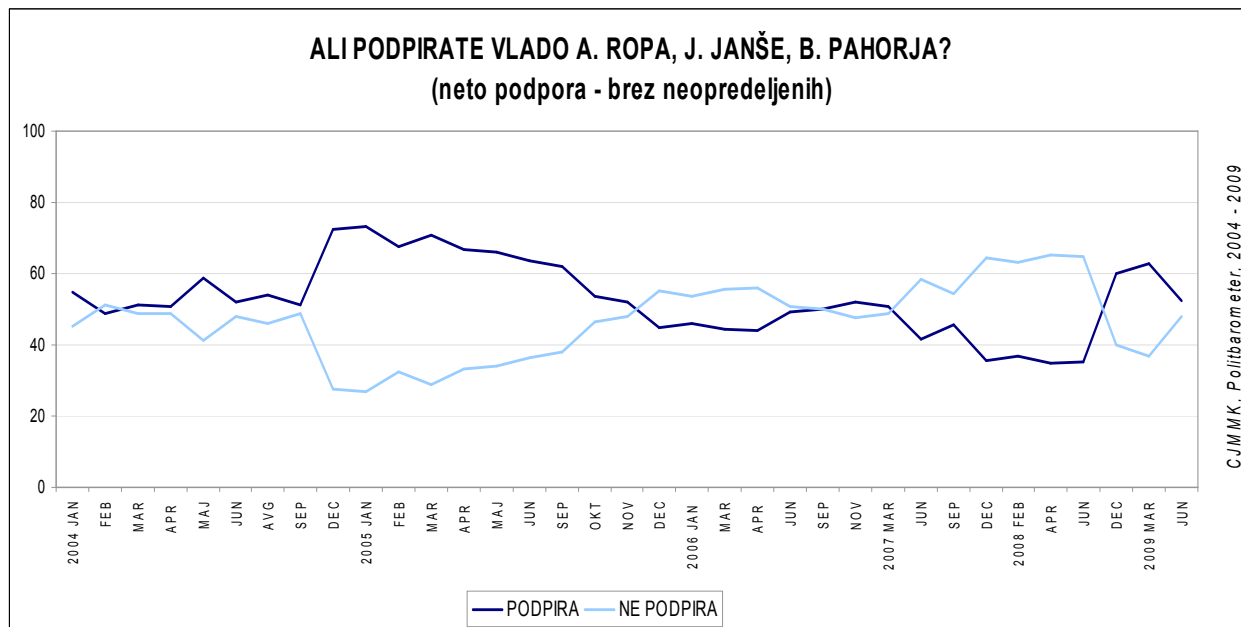
Tako več podpore kot v povprečju Pahorjevi vladi izrekajo najmlajši in najstarejši respondenti (52%), poklicno izobraženi (51%), zaposleni v negospodarstvu (54%), prebivalci večjih mest (61%) ter Ljubljane in Maribora (59%), levo samopredeljeni (73%) in še posebej preferenti SD (90%), LDS (79%), Zares (64%) in DESUS (55%). Več nepodpore kot v povprečju (42%) pa vladi izrekajo respondenti, stari od 46 do 60 let (51%), brezposelni (55%), podeželani (52%), desno samoopredeljeni (70%) in še posebej preferenti NSI (96%), SDS (80%), SLS (60%) itd. Očitno je, da strankarska opredeljenost najmočneje in odločujoče vpliva na opredeljevanje do vlade. Preferenti koalicijskih strank vlado B. Pahorja izrazito podpirajo, preferenti opozicijskih pa ji podporo izrazito odrekajo. Vendar tudi znotraj teh dveh skupin opazimo niansiranja oz. (večja ali) manjša odstopanja. To, da strankarska opredeljenost določa odnos do vlade, dodatno ilustrirajo tudi podatki o odzivu levo in desno samoopredeljenih, ki – skladno s pričakovanjem – vlado ali močno podpirajo (levo opredeljeni), ali pa jo močno odklanjajo (desno opredeljeni).

Medčasovni potek izražanja ne-podpore mandatarjem vlad v obdobju 2001-2009 ilustrirata grafa 12 in 13. Vlada B. Pahorja je po šestih mesecih vladanja sicer »nad vodo«, a je v primerjavi s podobnimi časovnimi izseki, v značilno manj ugodni situaciji glede stopnje podprtosti, kot je to veljalo za Janševo vlado v začetnem obdobju njegovega mandata (2005) in še posebej za zadnjo Drnovškovo vlado (v letu 2001). Janševa vlada je enako razmerje ne-podpore kot aktualna vlada dosegla na jesen v prvem letu vladanja, torej nekako štiri mesece kasneje in je odtlej bila bolj ali manj vseskozi deležna izrazito nizke podpore in visoke nepodpore.

Graf 12

Graf 13

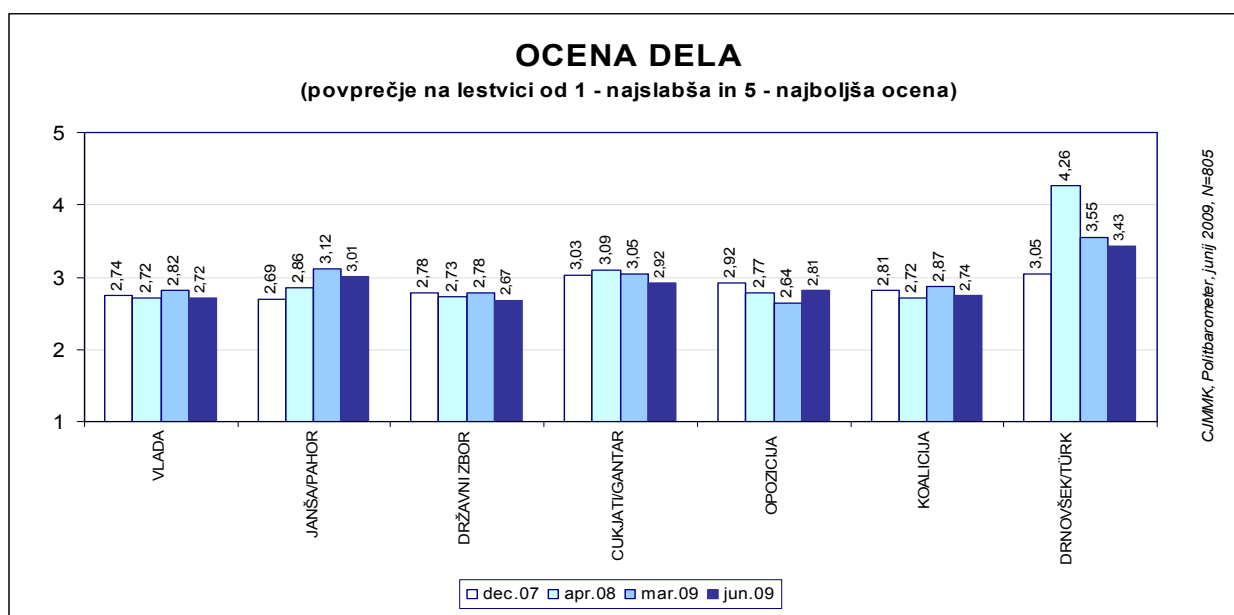
Ocene uspešnosti delovanja osrednjih državnih organov

Rezultati tokratne meritve uspešnosti dela osrednjih državnih organov so prikazani v grafih 14 do 16. V grafu 14 so prikazani premiki v ocenjevanju teh organov v preseku december 07 – junij 09. V tem časovnem preseku so se nosilci vlog po državnozbornskih volitvah (september 08) zamenjali.

Najvišje ocene uspešnosti deležen **Predsednik republike** (3.43), vendar je ta bistveno nižja od njegove vstopne ocene (april 08: 4.26) in tudi nižja od ocene v marcu letos (3.55). V daljši retrospektivi (graf 16) se pokaže, da je predsednik republike (D. Türk) z zadnjima dvema meritvama umeščen na raven povprečja ocen svojega predhodnika J. Drnovška. Pogled v analize meritev od aprila 2008 do danes pokaže, da upad (visokih) začetnih ocen uspešnosti njegovega delovanja sovpada s postopnim zmanjševanjem deleža pozitivnih ocenjevalcev med preferenti opozicijskih strank. Tako npr. aktualna meritev pokaže, da je med preferenti SDS daleč več tistih, ki delovanje predsednika republike ocenijo kot neuspešno (45%) kot tistih, ki ga ocenjujejo kot uspešnega (25%). Podobno razmerje v ocenjevanju pa se pokaže tudi v majhnih skupinah preferentov SLS, NSI ter med desno samoopredeljenimi. Za vse preostale v analizo vključene skupine glede na starost, spol, izobrazbo, zaposlenost, kraj bivanja, vernost itd. pa velja, da delovanje predsednika republike ocenjujejo pretežno oz. izrazito pozitivno. Med njimi še posebej izstopajo zaposleni v negospodarstvu (64%) in prebivalci Ljubljane in Maribora (64%), prebivalci večjih mest (60%), levo usmerjeni (77%) itd. Z visokim deležem pozitivnih ocen delovanja predsednika republike pa še posebej izstopajo preferenti Zares (84%), SNS (77%), SD in LDS (75%), DESUS (74%) itd.

Za vse preostale opazovane državne institucije pa velja pavšalna ugotovitev, da so deležne manjšega znižanja ocen učinkovitosti glede na predhodno meritev, vendar blizu ravni povprečja meritev v daljši retrospektivi. Tako sta oceni uspešnosti delovanja **predsednika vlade** B. Pahorja iz marca in junija značilno višji od ocen J. Janše v predhodnih meritvah; oceni P. Gantarja sta neznatno nižji od Cukjatijevih in le opozicija dobi tokrat nekaj višjo oceno uspešnosti kot ob predhodni meritvi itd.

Graf 14

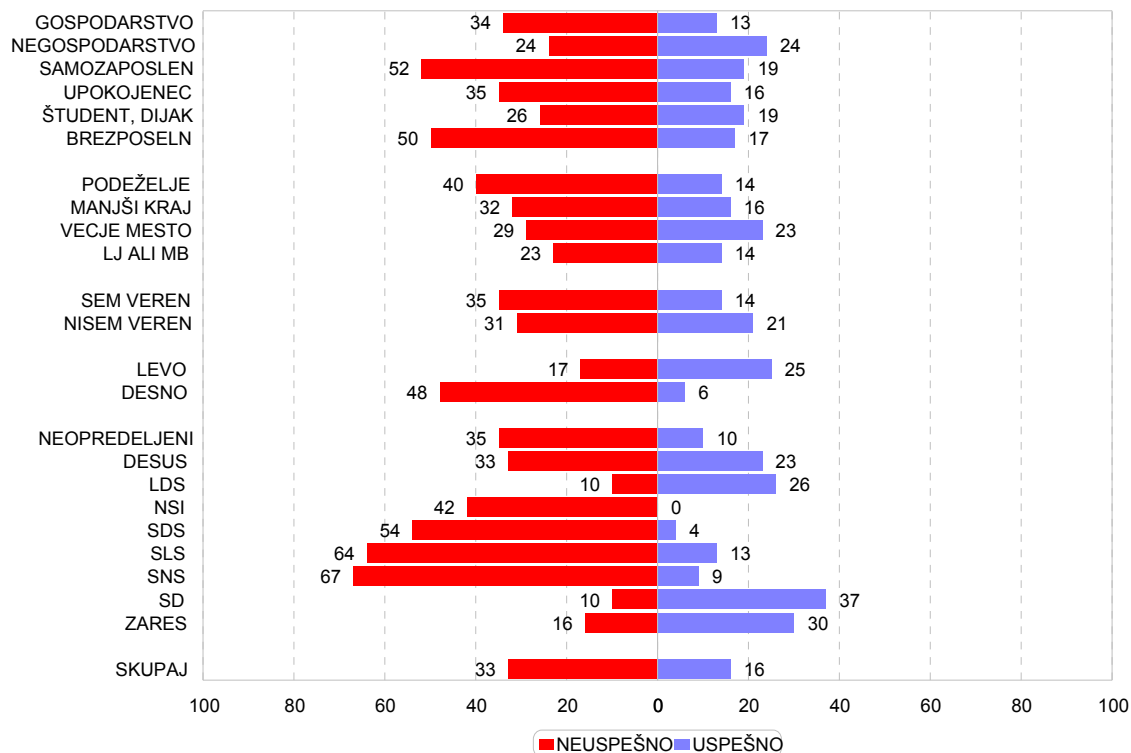

Tudi za ocenjevalce ne-uspešnosti delovanja predsednika vlade B. Pahorja (graf 15) velja, da izrazito podlegajo strankarskim normam ocenjevanja. Na ravni opazovanega vzorca je B. Pahor deležen več pozitivnih (31%) kot negativnih (28%) ocen svojega delovanja. To razmerje pa se močno premakne v negativno smer le med desno samoopredeljenimi (39%), nepodporniki vlade (56%), preferenti SDS (48%), NSI (66%) in SNS (43%). Med preostalimi v analizo vključenimi skupinami pa z deležem negativnih ocen izstopajo le še samozaposleni (51%), višje in visoko izobraženi (34%) ter srednje izobraženi (30%) itd.

Graf 15

USPEŠNOST DELOVANJA VLADE

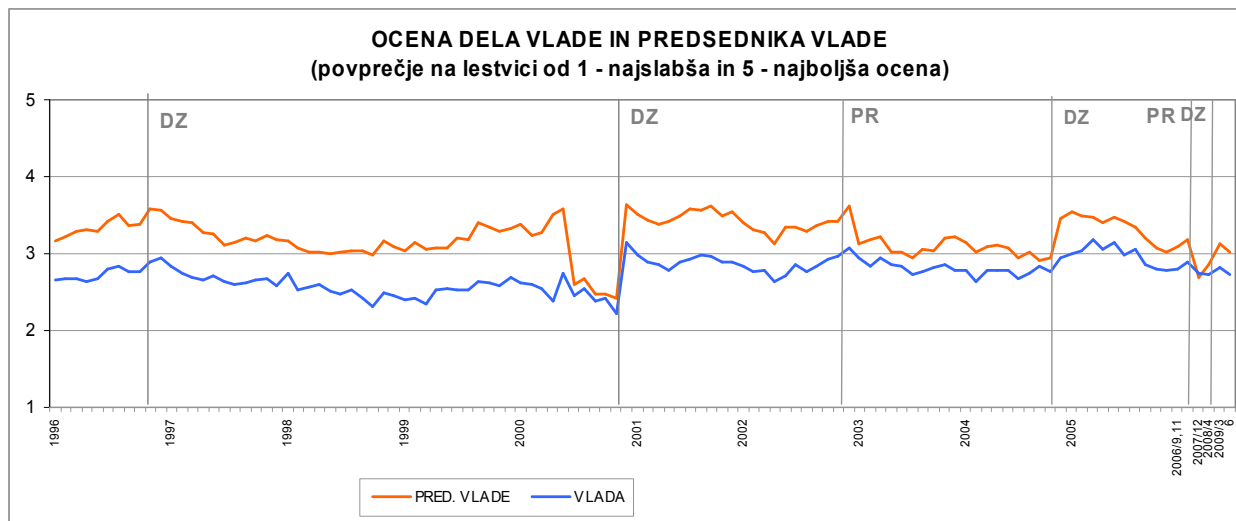
(seštevek odgovorov: "5-zelo uspešno"+"4-uspešno" in "1-zelo neuspešno"+"2-neuspešno"; v %)

CJMMK, POLITBAROMETER, junij 2009, N=805

Graf 16 ilustrira potek ocenjevanja uspešnosti vlade in predsednika vlade v obdobju od 1996 do danes. Žal je z začetkom leta 2006 pogostost meritev tega pojava močno upadla.

Graf 16

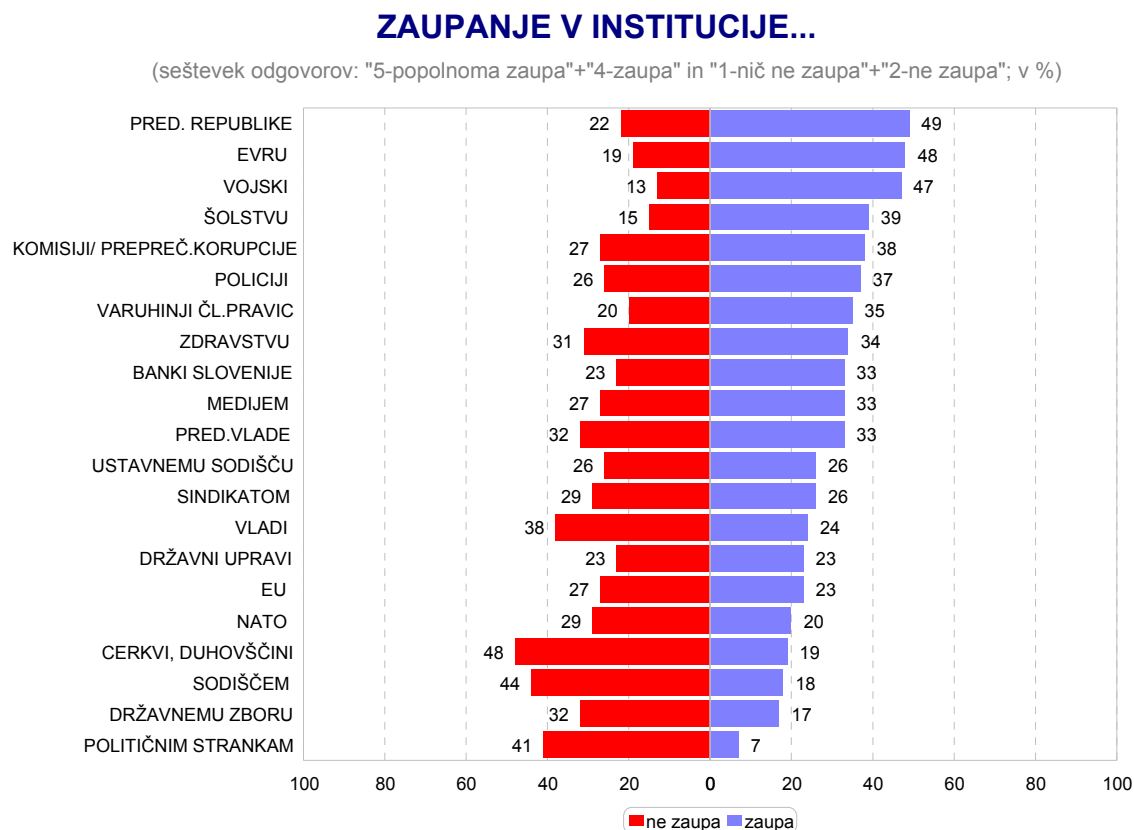

Zaupanje v institucije

V raziskovanju odnosa oz. spreminjanju odnosa ljudi do razmer v političnem in družbenem prostoru in času, kot pomemben kazalec služi opazovanje spreminjanja zaupanja v institucije. Zaupanje merimo na 5-stopenjski lestvici, kot je to ilustrirano v grafih od 17 do 19.

Strnjen prikaz rezultatov tokratne meritve zaupanja v institucije ilustrira graf 17.

Graf 17

CJMMK, POLITBAROMETER, junij 2009, N=805

V obsegu lestvice od 1 do 5 z najvišjimi deleži izraženega zaupanja (4+5) izstopajo Predsednik republike (49%), evro (48%), vojska (47%), pa tudi šolstvo (39%), Komisija za preprečevanje korupcije (38%), policija (37%), Varuhinja človekovih pravic (35%), itd. Z visoko nadpovprečnimi deleži nezaupanja pa izstopajo cerkev in duhovščina (48%), sodišča (44%), politične stranke (41%), vlada (38%), predsednik vlade in Državni zbor (32%), zdravstvo (31%), itd. V rang nista umeščeni dve instituciji, ki smo ju ob tokratni meritvi dodali: Agencija za trg vrednostnih papirjev in Urad za varstvo konkurence, ki sta sicer s povprečnimi ocenami umeščeni (graf 20), vendar je delež ocenjevalcev znatno manjši in torej meritve niso primerljive.²

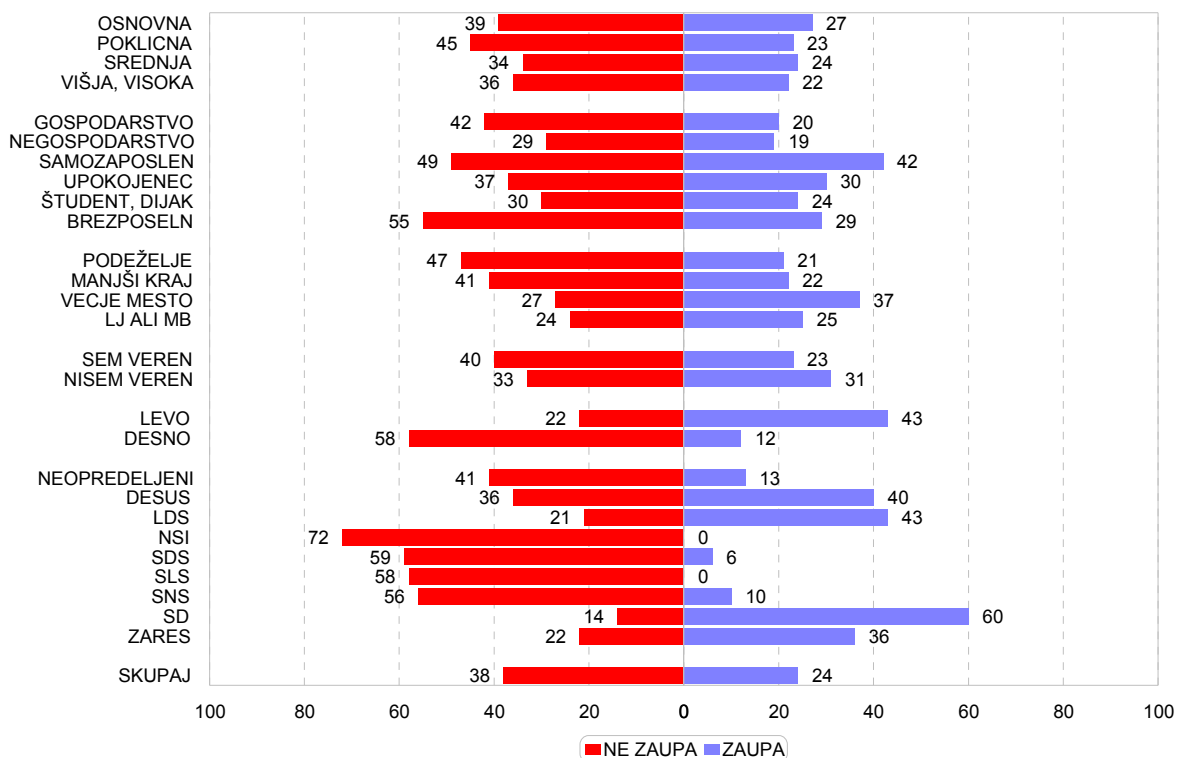
² Tokrat v opazovanje zaupanja zaradi omejenega časovnega obsega raziskave nismo vključili Računskega sodišča in Informacijske pooblaščenke. Zadnja meritev za obe instituciji je prikazana v poročilu PB 3/09.

Da k izražanju ne-zaupanja v osrednje državne ustanove odločujoče prispeva prav strankarska opredeljenost respondentov, ilustrira tudi analiza zaupanja v vlado (graf 18). Preferenti opozicijskih strank in desno opredeljeni močno prednjačijo z izražanjem nezaupanja v vlado.

Graf 18

ZAUPANJE VLADI

(seštevek odgovorov: "5-popolnoma zaupa"+"4-zaupa" in "1-nič ne zaupa"+"2-ne zaupa"; v %)

CJMMK, POLITBAROMETER, junij 2009, N=805

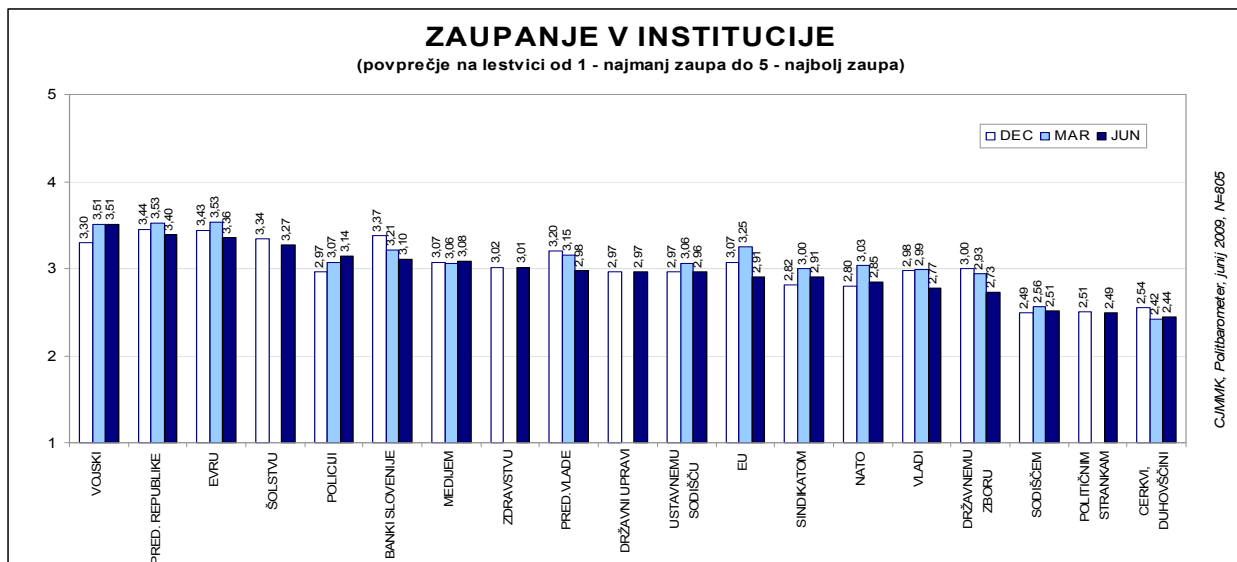
Ko opazovane institucije umestimo na osnovi povprečnih ocen, dobimo razvrstitev, ki je prikazana v grafu 19. Z visokimi povprečnimi ocenami (nad 3.10) se v vrh umestijo vojska, Predsednik republike, evro, šolstvo, policija in Banka Slovenije. V isto skupino se uvrščata tudi nadzorni ustanovi: Varuhinja človekovih pravic in Komisija za preprečevanje korupcije (graf 20). V sredino ranga (3.10 - 2.90) so umeščeni mediji, zdravstvo, predsednik vlade, državna uprava, ustavno sodišče, EU in sindikati. V to skupino se uvršča tudi Urad za varstvo konkurence (graf 20). V spodnjo skupino, z najnižjim izmerjenim zaupanjem (pod 2.90), pa so umeščene cerkev in duhovščina, politične stranke, sodišča, državni zbor, vlada in NATO. V to skupino se umešča tudi Agencija za trg vrednostnih papirjev.

Bližnje primerjave (december 08-junij 09) pokažejo značilna zmanjšanja zaupanja pri EU, Državnem zboru, vladi, predsedniku vlade in Banki Slovenije. Najbolj izstopa upad zaupanja Evropski uniji³. Zaznamo tudi tendenco zmanjševanja oz. nižanja zaupanja v vse državne

³ Merjenje je potekalo neposredno po evropskih parlamentarnih volitvah in v času intenzivnega posredovanja evropskega komisarja O. Rehna v hrvaško-slovenskem obmejnem sporu.

institucije. To zmanjšanje zaupanja državnim institucijam je brez dvoma odziv na krizo, kaže pa tudi kritičen odziv na način njenega razreševanja in obvladovanja. To se izrazi tudi v delnem upadu podpore vladi B. Pahorja. Kot izjema med državnimi ustanovami – z naraščajočim zaupanjem – pa izstopa policija. Poseben položaj v teh primerjavah zavzema tudi vojska, ki je umeščena stabilno in visoko.

Graf 19

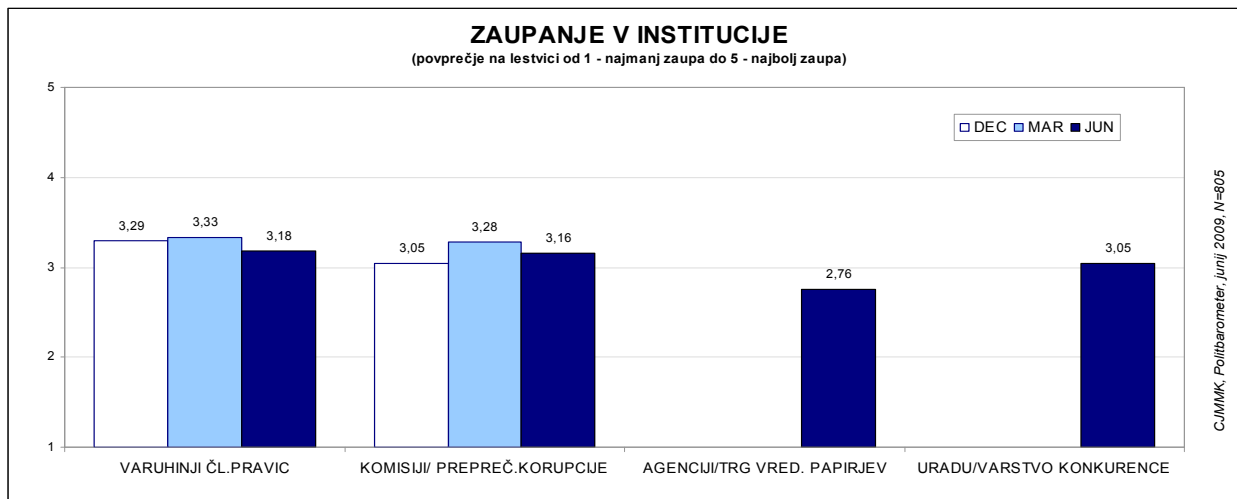

Ob tem dodajmo, da je izražanje zaupanja v državne institucije podrejeno logiki strankarskega ocenjevanja in da so torej te deležne višjega zaupanja med preferenti koalicijskih strank in izrazito nizkega zaupanja med preferenti opozicijskih strank. To velja tako za Predsednika republike, za predsednika vlade, vladu v celoti, pa tudi za Ustavno sodišče, Državni zbor in sodišča na sploh itd. Izjemi od tega pravila pa sta policija in vojska, ki nista deležni strankarsko izdiferenciranega ocenjevanja oz. izražanja zaupanja, zato so njune ocene stabilne oz. celo naraščajoče. Gledano dolgoročneje, tudi v naprej, pa je policija bolj izpostavljena strankarskemu ocenjevanju kot vojska.

Med opazovanimi institucijami – glede na okoliščine, ki vplivajo na izražanje zaupanja – iz povprečja močno izstopa tudi cerkev in duhovščina. Analiza vedno znova pritrди, da mladi manj zaupajo cerkvi kot starejši in najstarejši, da ji višje in visoko izobraženi manj zaupajo kot nižje izobraženi, da ji manj zaupajo zaposleni v negospodarstvu, študenti in dijaki, da ji manj zaupajo prebivalci večjih mest ter Ljubljane in Maribora, kot prebivalci s podeželja. Dalje, da cerkvi izrazito ne zaupajo neverni, čeprav je med vernimi takih, ki cerkvi zaupajo, le slaba tretjina, da manj zaupajo cerkvi levičarji in bolj desničarji itd. Najbolj izrazito se to na koncu pokaže med preferenti NSI, SDS in SLS, ki cerkvi pretežno izrekajo zaupanje, na eni in na drugi strani med preferenti LDS, SD in SNS, ki cerkvi najmanj zaupajo, itd. Mnogo bolj umirjen odnos do cerkve pa kažejo npr. preferenti Zares itd.

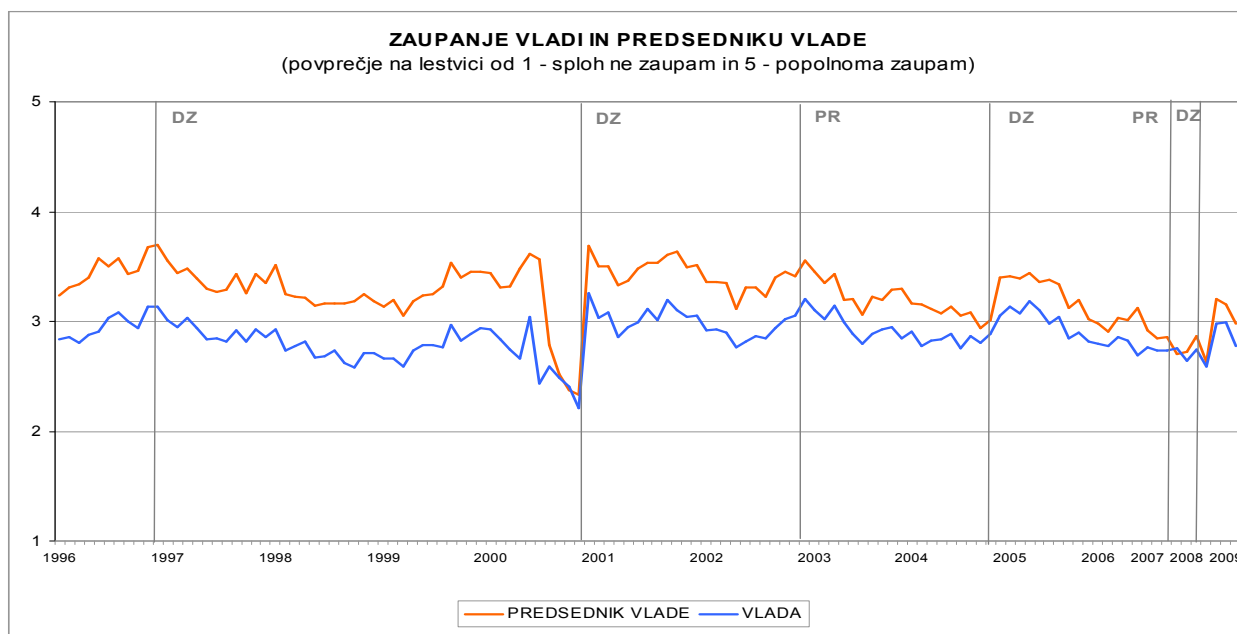
Iz celotnega konteksta izstopa izražanje zaupanja v institucije v – sicer majhni – skupini preferentov SNS. To skupino označuje, poleg nizkega izraženega zaupanja v državne ustanove v povprečju, še izrazito nižje zaupanje oz. pretežno izražanje nezaupanja do vlade, predsednika vlade, slovenskega šolstva in zdravstva, do Evropske unije, Ustavnega sodišča, pa tudi do Varuhinje človekovih pravic, do sindikatov itd. Hkrati pa preferenti SNS izrekajo nadpovprečno zaupanje NATO, medijem, državni upravi, pa tudi vojski in predsedniku republike.

Graf 20

Potek izražanja ne-zaupanja vladi in predsedniku vlade v obdobju 1996-2009 prikazuje graf 21.

Graf 21

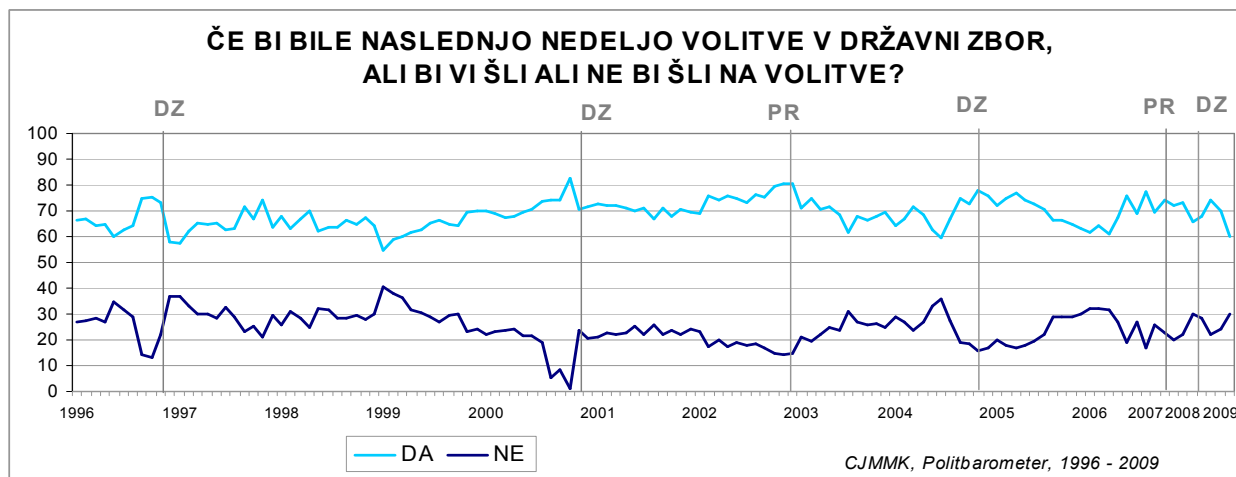

Volilna pripravljenost in ocena evropskih volitev

Omejili se bomo zgolj na prikaz (rezultatov meritev) pripravljenosti udeležiti se volitev (graf 22) in ocene nedavnih evropskih parlamentarnih volitev (graf 23).

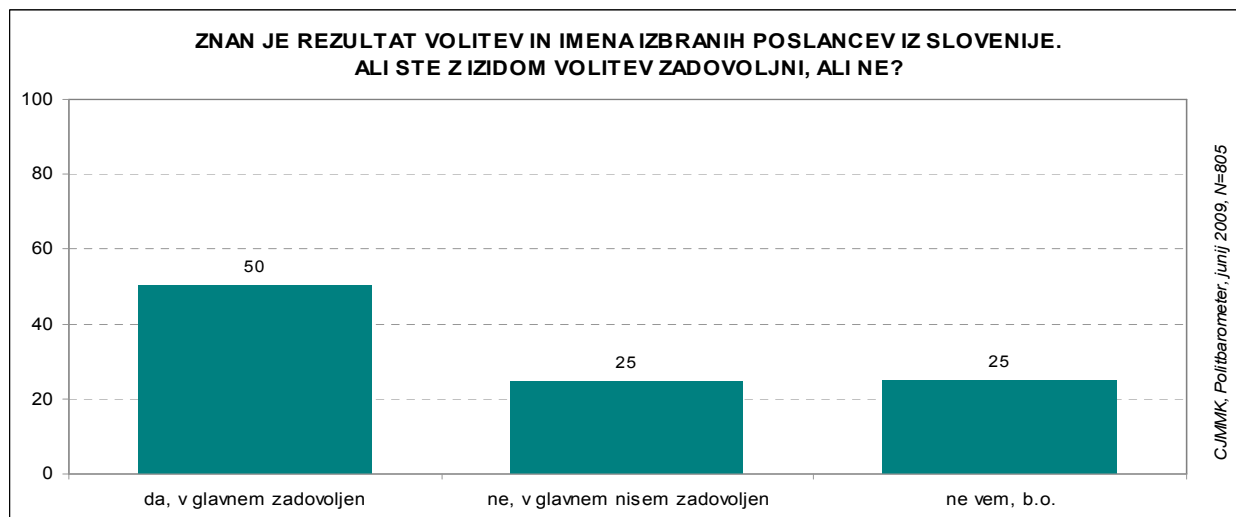
Ob tokratni meritvi beležimo izrazit upad pripravljenosti udeležbe na volitvah (iz 74% v decembru, na 70% v marcu in 60% v juniju).

Graf 22

Evropske volitve niso aktivirale, temveč očitno bolj pasivizirale volilno polje in pripravljenost za strankarsko opredeljevanje. Hkrati velja, da so ljudje pretežno zadovoljni z rezultati volitev v evropski parlament in izbranimi poslanci (graf 23).

Graf 23

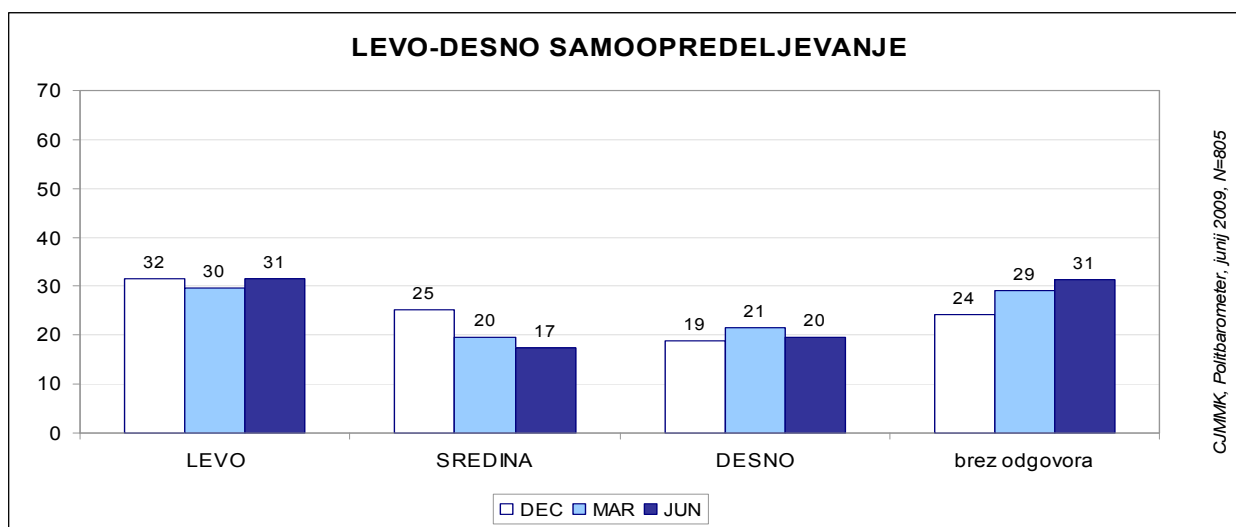
Dobra polovica (52%) vseh respondentov je z izidi volitev in izbranimi poslanci v glavnem zadovoljnih, četrtnina (25%) pa v glavnem nezadovoljnih. Med nezadovoljnimi iz povprečja izstopajo preferenti SLS (67%) in SNS (63%), kar je tudi razumljivo, saj njihove stranke niso

uspele s svojimi kandidati. To pa ne velja tudi za preferente DESUS, ki so z izidi volitev nadpovprečno zadovoljni (85%). Visoko oz. nadpovprečno zadovoljni pa so tudi preferenti NSI (82%), SDS (71%), SD (67%) in Zares (62%). Med bolj zadovoljnimi izstopajo še desno samoopredeljeni (69%) itd.

Levo-desno samoopredeljevanje

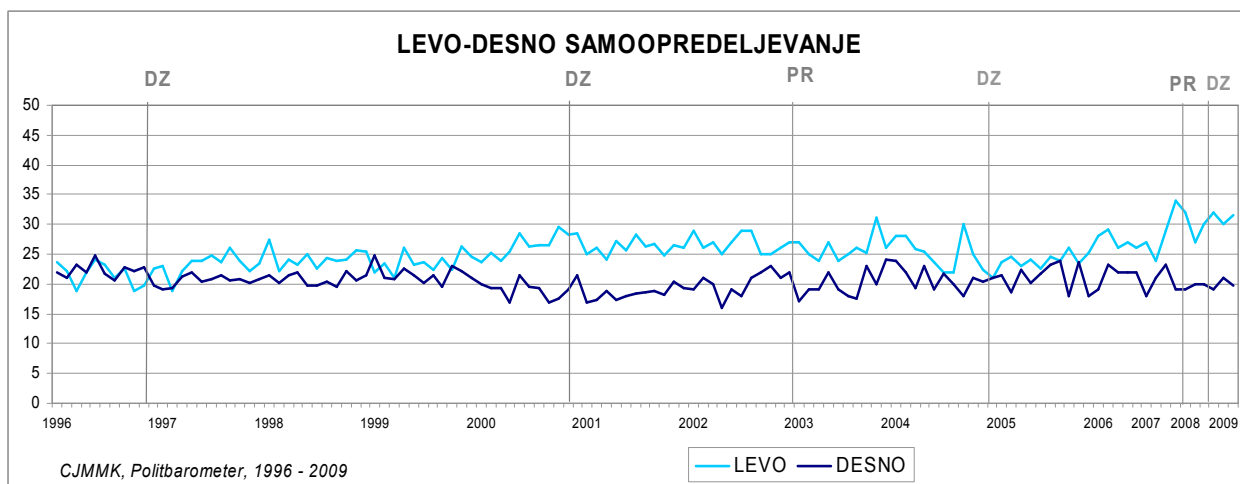
Opredeljevanje na levo-desni lestvici, prikazano v grafih 24 do 26, kaže v bližnji primerjavi le neznatna nihanja. Prejkoslej se približno dve tretjini vseh respondentov opredeljuje levo - sredinsko-desno, tretjina vseh pa se v tem obsegu ne opredeli. Zadnje tri meritve pokažejo, da je delež levo opredeljenih konstantno (od 30% do 32%) nad deležem desno opredeljenih (od 19% do 21%) ter nad deležem sredinsko opredeljenih (od 25% do 17%). Zmanjševanje deleža sredinsko opredeljenih nadomesti naraščajoči delež neopredeljenih (od 24 % do 31%) – in obratno.

Graf 24

Retrospektiva (1996-2009) meritev s pomočjo levo-desne lestvice (graf 25) pokaže v obdobju od leta 2000 dalje značilno prevladovanje levih nad desnimi opredelitvami; izjema je izsek 2004-2006, ko sicer še vedno prevladajo leve opredelitve nad desnimi, vendar le v neznatni meri.

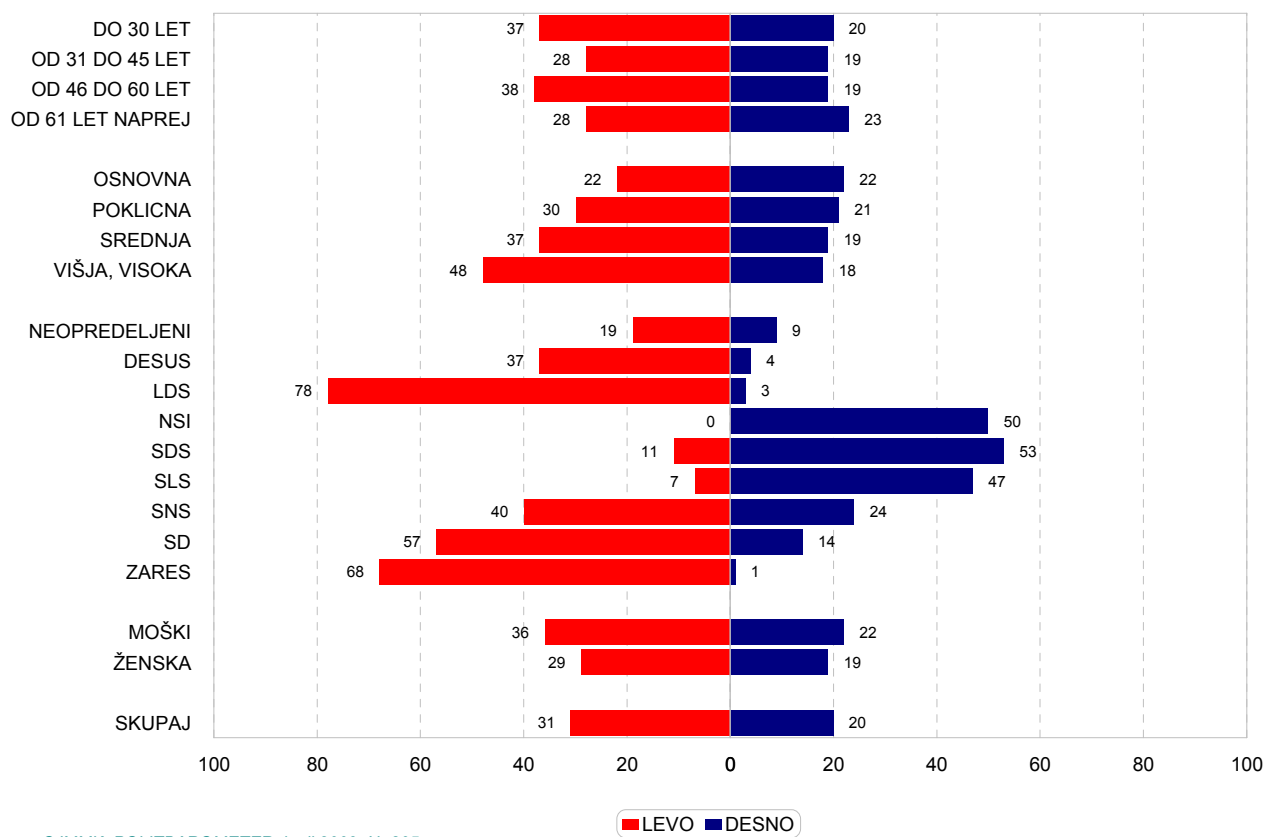
Graf 25

Graf 26 pritrudi ugotovitvi, da je strankarsko in levo-desno nazorsko opredeljevanje povezano. Pokaže namreč, da se desno opredeljujejo predvsem preferenti SDS, SLS, NSI in levo preferenti LDS, Zares, SD itd. Razen stopnje izobrazbe, ki je v relaciji z levim opredeljevanjem, drugih izrazitih vplivov – vsaj v obsegu opravljene analize – ne opazimo.

Graf 26

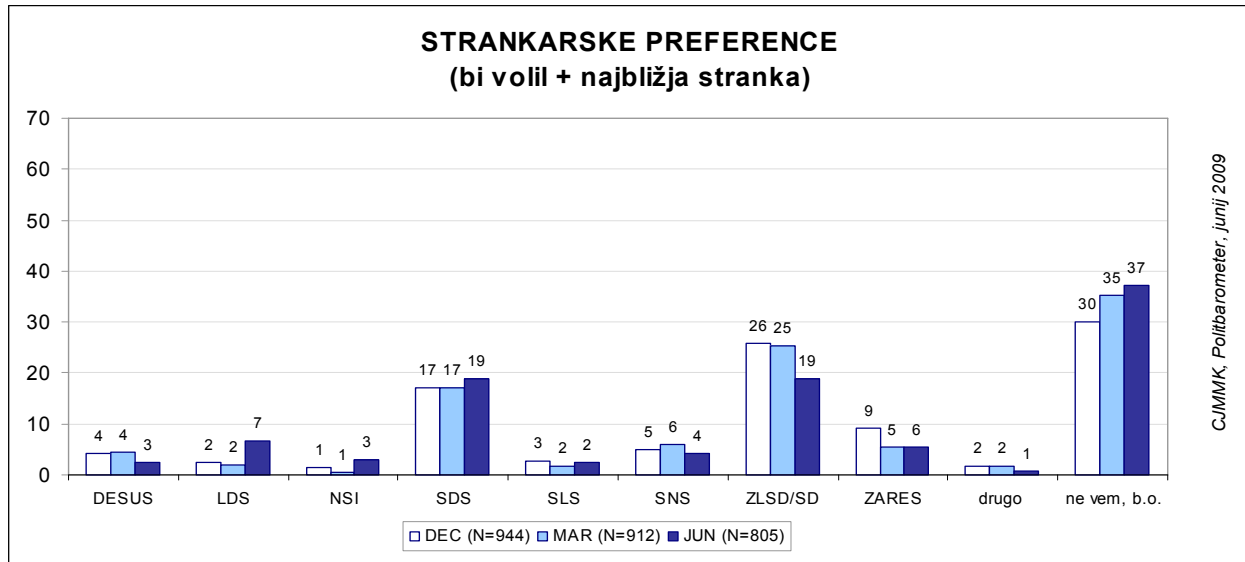
LEVO - DESNO SAMOOPREDELJEVANJE

Strankarska opredeljevanja – strankarske preference

Grafa 27 in 28 prikazujeta trenutna strankarska opredeljevanja v primerjavi z rezultati meritve v marcu letos in decembru lani. Prikaz strankarskih preferenc temelji na opredeljevanju »volil bi + najbližja stranka« (kot je to običajno v projektu Politbarometer).

Graf 27

Osnovne ugotovitve:

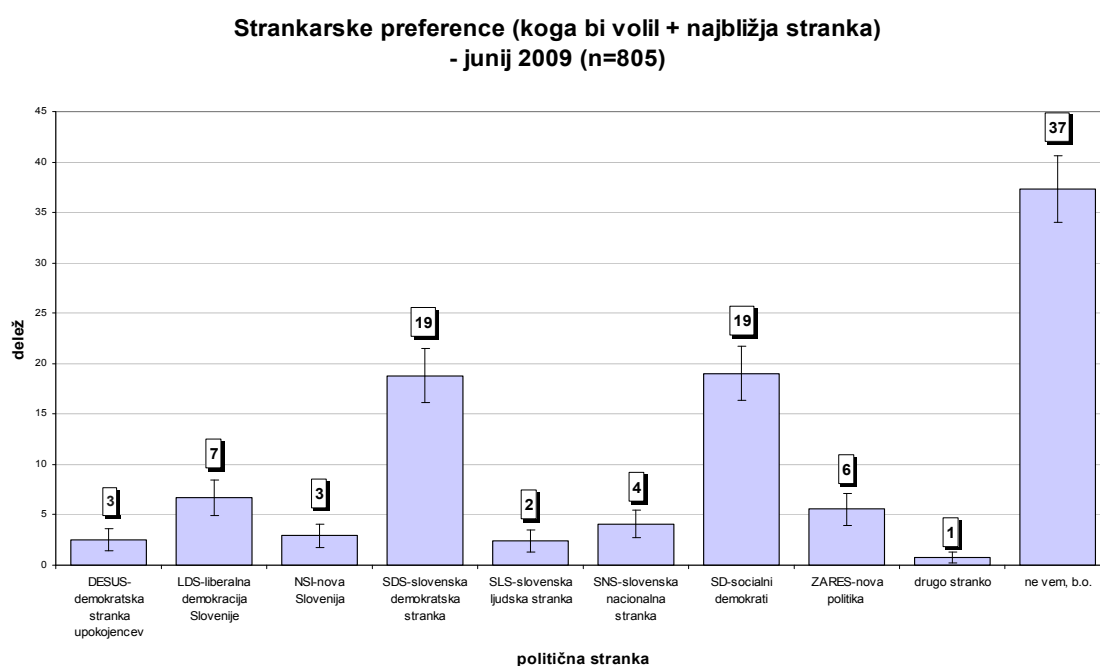
- značilno upade delež preferenc za SD (iz 26% v decembru lani in 25% v marcu na 19% v juniju letos). Delež preferenčne podpore SD se je v zadnjem obdobju zmanjšal za dobro petino;
- značilno povečan je delež neopredeljenih (december 30%, marec 35%, junij 37%). Ob tokratni meritvi se torej velik del vseh respondentov ni izrekel o voljeni oz. bližnji stranki. Pripravljenost za strankarsko opredeljevanje kljub evropskim volitvam močno upade;
- naraste delež preferenc za LDS (iz 2% na 7%). LDS je od predhodne do tokratne meritve potrojila svojo preferenčno podporo;
- vidneje se umesti NSI, ki okrepi preferenčno podporo iz 1% v marcu na 3% v juniju. To je brez dvoma odziv na ugoden volilni izid kandidature L. Peterleta kot kandidata NSI na evropskih volitvah;
- SDS ohrani in stabilizira svoj preferenčni položaj – in ga celo okrepi (iz 17% v marcu na 19% v juniju);
- ZARES neznatno okrepi svoj preferenčni položaj iz 5% v marcu na 6% v juniju – kljub nasprotnim pričakovanjem;
- SNS in DESUS poslabšata svoj preferenčni položaj za 1 do 2%.

Očitno so politične turbulence v zadnjem času, pred evropskimi volitvami, še posebej politično medijski spopad z »afero Ultra«, učinkovale na prerezporejanje v volilnem polju.

Očitno pa je tudi, da to ni zadostno pojasnilo za nastale spremembe. Bolj kot aktualne afere in spopadi se v rezultatih tokratne meritve strankarskih preferenc izraža odnos ljudi do delovanja strank in vlade v spopadu z gospodarsko in finančno krizo. Že prvi analitični pogled prejkoslej potrди, da selitev strankarskih preferenc ne poteka med skupinama levo-sredinskih in desno-sredinskih strank oz. koalicijskih in opozicijskih strank, temveč predvsem znotraj njih oz. med strankarsko opredeljenimi in strankarsko neopredeljenimi. Da politična dogajanja neposredno pred volitvami niso imela pričakovanega učinka, kaže tudi dejstvo, da je ostal delež preferentov ZARES nespremenjen, da se je delež preferentov LDS povečal in delež SD zmanjšal. Pričakovan, sicer neznatni učinek, pa pokaže tudi volilni uspeh L. Peterleta, ki je sprožil premik preferentov k NSI. A na tej ravni so to le domneve, ki jih bomo v nadaljevanju analize skušali podkrepiti.

Graf 28 prikazuje intervale zaupanja (obseg vzorčne napake) pri meritvi strankarskih preferenc. Prikazani intervali zaupanja kažejo, da bi tudi ob drugačnih izidih umestitev strank ostala bolj ali manj nespremenjena: visoko umeščeni v vsakem primeru ostajata SD in SDS, sledita jima LDS in ZARES itd.

Graf 28 **Intervali zaupanja**

Strukturna umestitev preferenčnih skupin strank. Na tem mestu bomo (iz doslej opravljene analize) povzeli prikaz socialno-strukturnih značilnosti preferenčnih skupin ključnih parlamentarnih strank. Ta prikaz je smiseln le za stranke, ki dosegajo vsaj 5-procentno preferenčno podporo.

Preferenčno skupino **Socialnih demokratov** označuje enakomerna starostna, spolna in izobrazbena sestava, povečan delež zaposlenih v gospodarstvu, med upokojenci, med

prebivalci večjih mest, a hkrati izrazito manjšo podporo na podeželju ter v Ljubljani in Mariboru; označuje pa jo tudi višja zastopanost nevernih in versko neopredeljenih.

Preferente **Slovenske demokratske stranke** označuje višja zastopanost moških, manjša zastopanost najmlajših in najstarejših, proporcionalno višja zastopanost srednje ter višje in visoko izobraženih, izrazito visoka zastopanost ljudi iz podeželja in manjših krajev ter nizka zastopanost iz večjih mest ter Ljubljane in Maribora in zmanjšan delež nevernih.

Za preferenčno skupino **Liberalne demokracije Slovenije** velja, da je spolno izenačena, da je izraziteje mlajša ter srednje in visoko izobražena, da je v njej vidneje zastopano področje gospodarstva, študenti, dijaki, pa tudi upokojenci, da gre za izrazito bolj urbano skupino (večja mesta, Ljubljana, Maribor), z več podporo med nevernimi.

Preferenčno skupino **ZARES – nova politika** označuje enakomerna spolna sestava, višja zastopanost mladih oz. najmlajših ter še posebej višje in visoko izobraženih, med njimi jih je več s področja gospodarstva, samozaposlenih ter študentov in dijakov; prevladujejo preferenti s področja Ljubljane in Maribora.

Vse gornje oznake temeljijo zgolj na tokratni meritvi. Verodostojnejši vpogled v socialno-strukturne značilnosti preferenčnih skupin pa dajejo infrastrukturne empirične raziskave s solidno vzorčno osnovo.⁴

Gibanja preferentov med strankami. Na osnovi tokratne meritve in s podporo odgovorov na vprašanje »Za katero stranko ste volili septembra 2008?«⁵ lahko sklepamo o trdnosti strankarskih opredelitev oz. o obsegu in smeri medstrankarskih prehodov.

Kot »trdne« štujemo primere opredelitev, ko je respondent navedel isto stranko, za katero je volil 2008 in za katero se je tokrat opredelil (preferenca: volil bi – najbližja). Delež trdno opredeljenih po strankah je: SDS (82,1%), SNS (77,8%), LDS (73,3%), ZARES (66,7%), SD (59,2%), neopredeljeni (58,8%), itd. Ti podatki prikazujejo deleže preferentov posamezne stranke, ki so izjavili, da so za isto stranko volili jeseni 2008.

Analiza pokaže tudi, kam so se »preselili« volivci (jeseni 2008) posameznih strank do točke aktualnih preferenc. To še posebej izstopa pri SD, ki je izgubila značilen del preferenčne podpore. Delež »trdnih« dosega tri petine (59,2%), njeni »lanski volivci« pa se razporejajo med neopredeljene (19%), preferente ZARES (6,5%) in LDS (6,5%), SDS (3,8%), SNS (2,7%) in DESUS (2,2%). Osnovna smer premika je torej: SD-neopredeljeni (19%) in SD-druge levo-sredinske stranke (15,2%).

⁴ Npr. projekt SJM, zadnje meritve v aprilu in maju 2009.

⁵ Gre za respondentov pogled nazaj, ki samo deloma odraža dejanska ravnanja.

Analiza pokaže visoko trdnost preferenčne skupine SDS (82,1%), hkrati pa manjše premike v smeri neopredeljenih (9,4%), NSI (3,8%) in LDS (2,8%).

Delež »trdnih« v (majhni) preferenčni skupini LDS dosega tri četrtine (73,7%), vidnejši prehodi pa so v smeri neopredeljenih (10%), stranke ZARES (10%) in SDS (6,7%) itd.

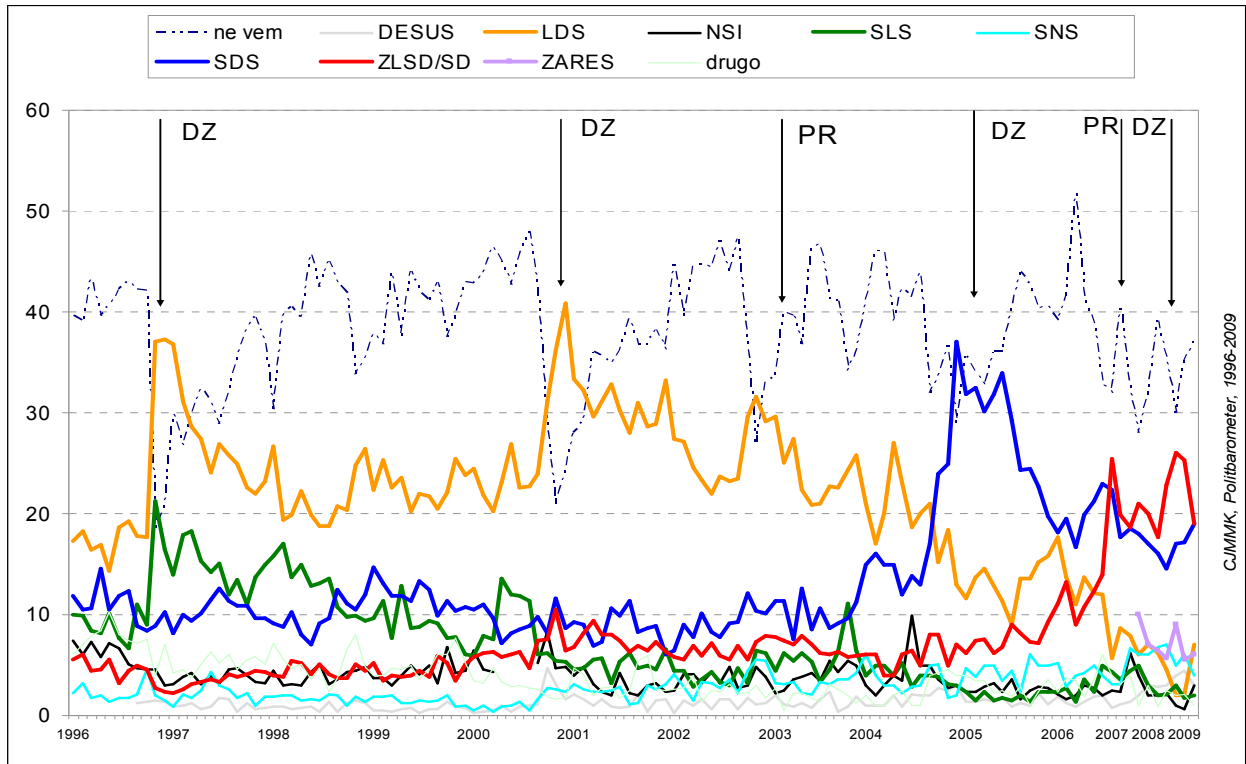
Med respondenti, ki so ob vprašanju po volitvah 2008 ostali neopredeljeni oz. niso volili, jih tri petine ostaja strankarsko neopredeljenih. Torej so trdno neopredeljeni, so preferenti Stranke neopredeljenih volivcev. Značilnejši prehodi iz te skupine pa so vidni še v smeri SD, SDS in ZARES.

Glede na veliko preferenčno izgubo SD in manjše pribitke drugih strank se postavi vprašanje, ali so te izgube oz. prehodi strukturno določljivi. Na osnovi primerjave socialno-strukturnih značilnosti preferenčne skupine SD v preseku junij09–marec09 lahko domnevamo, kje je SD utrpela izgube. Te se pokažejo predvsem pri obeh srednjih starostnih skupinah (od 31 do 45 let; od 46 do 60 let), dalje pri srednje izobraženih, pa tudi med upokojenci, med prebivalci podeželja in manjših krajev, itd. Seveda tudi pri drugih strankah nastajajo strukturne izgube oz. pribitki, vendar o tem lahko poročamo po podrobnejši analizi.

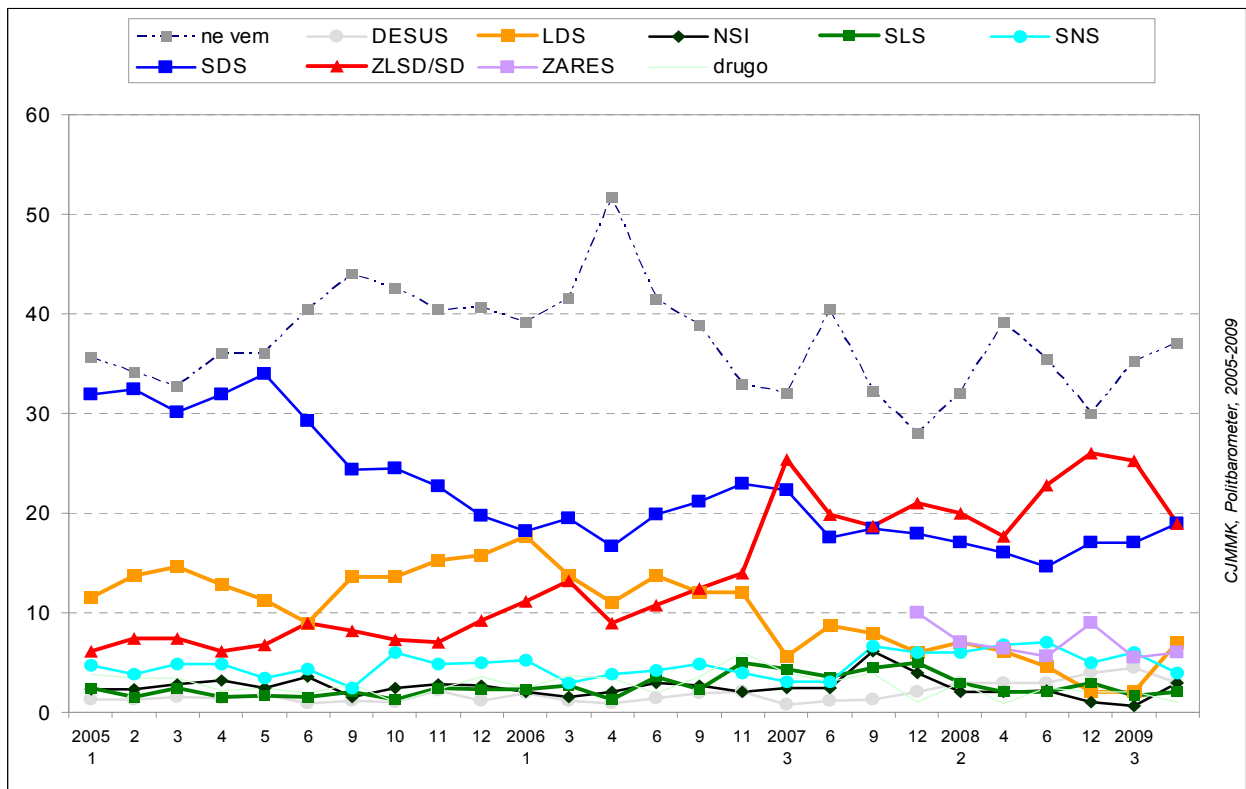
Zaključni vtis. Tudi po tem pregledu prejkoslej velja ugotovitev, da se zmanjšuje pripravljenost respondentov za strankarsko opredeljevanje ter da so gibanja med strankami omejena znotraj skupine levo-sredinskih oz. skupine desno-sredinskih strank. Značilnejšega premika v razmerju med njimi ni. Nastaja vtis, da se je del preferentov, ki so se ob volitvah 2008 strnili okoli vodilne levo-sredinske stranke, od nje odmaknil in prešel med neopredeljene oz. LDS ali ZARES. Za ZARES pa ostaja domneva, da ob tokratni meritvi – pod vplivom aktualnih političnih dogajanj – ni dobila višje preferenčne podpore, glede na predhodno meritev pa tudi ni nič izgubila. Trenutni politični »donos« je šel v prid LDS, potrdi pa se tudi pozitiven učinek evropskih volitev v prid NSI.

Strankarske preference – medčasovne primerjave. Meritev strankarskih preferenc v obdobju 1996-2009 ilustrirata grafa 29 in 30.

Graf 29

Graf 30

Afera Ultra

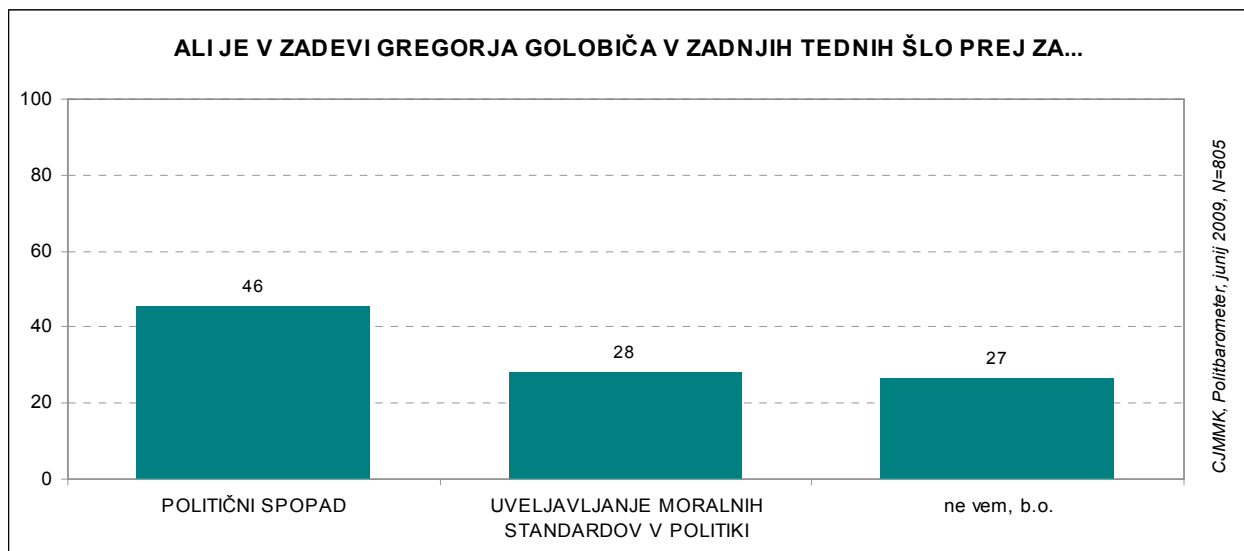
V zvezi s t. i. afero Ultra smo oblikovali dvoje vprašanj. Vprašanji:

- »Ali je v zadevi Gregorja Golobiča v zadnjih tednih šlo prej za politični spopad ali za uveljavljanje moralnih standardov v politiki?«

- »Gregor Golobič kljub zahtevam opozicije ni odstopil kot minister. Ali to njegovo odločitev odobravate, ali ne?«

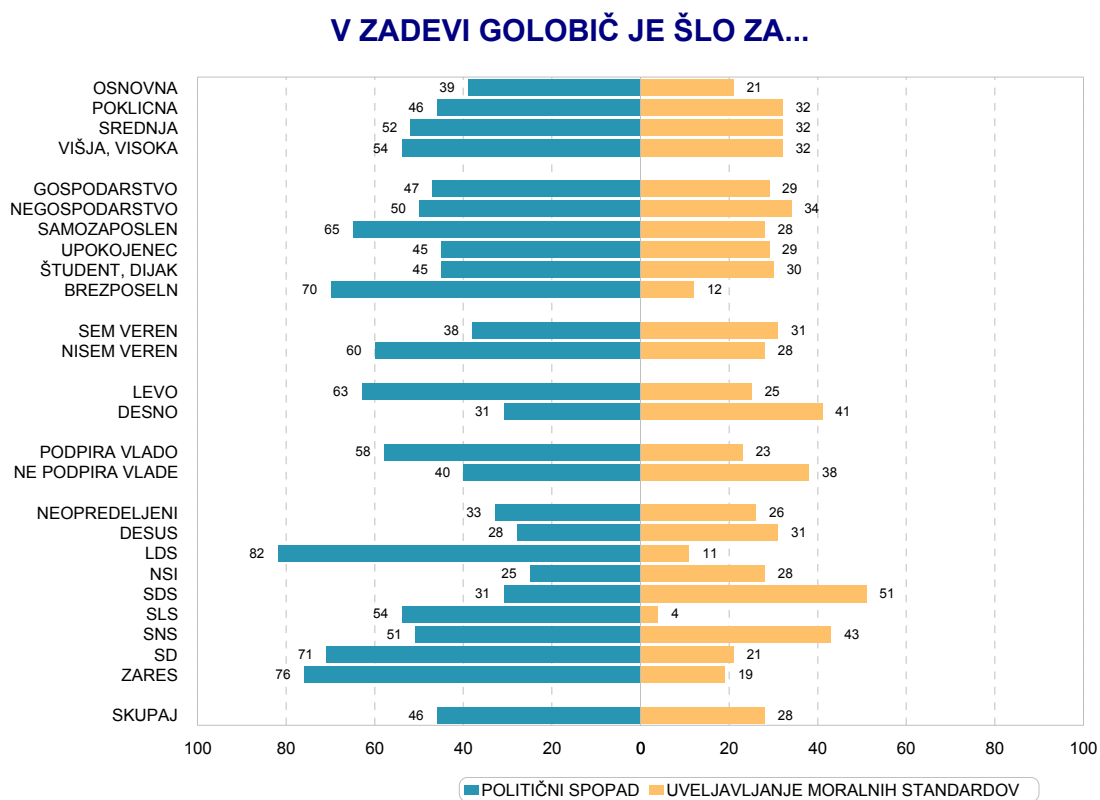
Odgovori na prvo vprašanje so prikazani v grafu 31. Med vsemi respondenti se jih je daleč največ (46%) opredelilo, da gre v tem primeru za političen spopad, dobra četrtina vseh (28%) je menila, da gre za spopad za moralne standarde v politiki, nadaljnja četrtina (27%) pa je ostala ob vprašanju neopredeljena.

Graf 31

Da gre za političen spopad, močneje kot v povprečju poudarjajo (graf 32) visoko in višje izobraženi (54%), samozaposleni (65%), prebivalci Ljubljane in Maribora (57%), prej levo opredeljeni (63%), podporniki vlade B. Pahorja (58%) ter preferenti LDS (82%), ZARES (76%), SD (71%) itd. Da gre za uveljavljanje moralnih standardov, pa v večji meri kot v povprečju menijo preferenti SDS (51%), desno samoopredeljeni (41%), preferenti SNS (43%), zaposleni v negospodarstvu (34%) itd.

Graf 32

CJMMK, POLITBAROMETER, junij 2009, N=805

Odgovori na drugo vprašanje so prikazani v grafu 33. Odločitvi G. Golobiča, da ostane minister, pritrjuje 37%, nasprotuje pa ji 48% respondentov. Bolj kot v povprečju mu pritrjujejo zaposleni v negospodarstvu (49%), samozaposleni (48%), respondenti iz Ljubljane in Maribora (49%), prej levo opredeljeni (59%) in podporniki vlade B. Pahorja (59%), preferenti LDS (61%), SD (68%), Zares (77%) itd. Izrazito nasprotovanje tej odločitvi pa izstopa med preferenti SDS (83%), SNS (73%), desno samoopredeljeni (79%) itd.

Graf 33

Preskus povezanosti odgovorov na obe vprašanji pokaže izrazit vpliv strankarskih preferenc. Med preferenti levo-sredinskih strank izstopa stališče, da gre za političen spopad in da je Gregor Golobič ravnal prav, med preferenti desno-sredinskih strank, da gre za moralne standarde v politiki in da Gregor Golobič ni ravnal prav.

V preseku obeh vprašanj se oblikujejo razpoznavne skupine: prva, ki sodi, da gre za politični spopad – in minister naj ostane (28%); druga, ki soglaša z oceno, da gre za politični spopad, a meni, da naj minister odstopi (15%); tretja, ki meni, da gre za moralni spopad in da naj minister odstopi (22%) in četrta, ki jo označuje bolj ali manj izrazita neopredeljenost ali pa nasprotujočnost stališč (35%). V prvi skupini se zberejo predvsem preferenti LDS, SD in ZARES, levo opredeljeni, samozaposleni, zaposleni v negospodarstvu in pripadniki srednjih starostnih skupin, v drugi skupini izstopajo mlajši, višje izobraženi, brezposelni, nepodporniki vlade, preferenti SNS itd. V tretji skupini so zbrani preferenti desno-sredinskih strank, desno opredeljeni, nepodporniki vlade itd, v četrti skupini pa izstopajo predvsem nižje izobraženi, strankarsko in politično neopredeljeni, itd.

Očitno je, da je javnomnenjski učinek primera Ultra razdelil javno mnenje pretežno po ločnici, ki velja za strankarsko opredeljevanje in opredeljevanje do aktualnih nosilcev oblasti. Znotraj polja levo-sredinskih oz. koalicijskih strank ni povzročil večjih vrzeli in na strankarsko opredeljevanje tudi ni imel večjega vpliva.

Graf 34

